Jaarstukken 2022

Corona voorbij doorwerken aan gezondheid.

GGD
Hart voor Brabant

Inhoud

Inleiding 4

De GGD in één oogopslag 2022 5

Jaarverslag 2022 6

1. Programma Publieke gezondheid 7

1.1 Jeugdgezondheid 8

1.2 Gezondheidsbescherming 11

1.3 Gezondheidsbevordering en leefstijl 15

1.4 Monitoren, signaleren en adviseren 18

1.5 Toezicht houden 22

1.6 Openbare geestelijke gezondheidszorg 25

1.7 Publieke gezondheid bij rampen en crises 27

1.8 Bestrijding COVID-19 30

2. De GGD als organisatie 34

2.1 Bestuur 35

2.2 Belangrijke ontwikkelingen 36

2.3 Kwaliteit 40

2.4 Informatieveiligheid 42

2.5 Beleidsindicatoren 43

3. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 44

4. Onderhoud kapitaalgoederen 48

5. Financiering 49

6. Verbonden partijen 50

Jaarrekening 2022 52

1. Waardering en resultaat 53

2. Balans 54

3. Toelichting op de balans 57

4. Overzicht van baten en lasten 70

5. Toelichting op het overzicht van baten en lasten 71

5.1 Programma Publieke gezondheid - reguliere bedrijfsvoering 72

5.2 Programma Corona 74

5.3 Reserves 76

5.4 Incidentele baten en lasten 77

5.5 Rechtmatigheid 78

6. Wet normering topinkomens 79

Bijlagen 81

Bijlage 1: Cijfers 2022 GGD Hart voor Brabant 82

Bijlage 2: Taakvelden 83

Bijlage 3: Gemeentelijke bijdrage 84

Bijlage 4: Single Information Single Audit 85

Wij beschermen, bevorderen en bewaken de publieke gezondheid

“Als ik terugkijk op 2022 kan ik alleen maar heel trots zijn op de medewerkers van de GGD Hart voor Brabant. Na twee enerverende jaren - die helemaal in het teken stonden van de coronacrisis - hadden we weer ruimte voor het ’gewone werk’. Waarbij we ons nog bewuster werden van het belang van samenwerken. Daarom leverden onze professionals iedere dag hun bijdrage aan een betere gezondheid van alle inwoners. De GGD beschermt, bevordert en bewaakt de publieke gezondheid.”

- Thérèse Claassen, directeur publieke gezondheid GGD Hart voor Brabant

GGD Hart voor Brabant

Inleiding

In 2022 kon de GGD geleidelijk de aandacht verplaatsen van corona naar de 'normale' publieke gezondheid. De medewerkers konden zich weer richten op hun gewone werk. Hoewel corona nog steeds aandacht kreeg, bijvoorbeeld bij de boostervaccinaties.
Terug naar normaal dus. We hadden weer ruimte om een bijdrage te leveren aan een betere gezondheid van de inwoners, aan het uitvoeren van de ambities uit onze beleidsvisie en aan onze missie: mensen gezonde kansen bieden alles uit hun leven te halen.

Voor de GGD betekende dat nog meer dan eerst: het beschermen, bevorderen en vooral bewaken van ieders gezondheid. De uitbraak van corona maakte duidelijk wat daar beter kan. Tegelijkertijd was er aandacht nodig voor de GGD-organisatie. De werkdruk en de schaarste aan personeel vroegen om aanpassingen en blijven dat doen.

De waardering voor ons werk bleef hoog. In het najaar vroegen we aan klanten en relaties naar hun beeld van de GGD. Het resultaat: een gemiddelde waardering van rond de 7,5.

's-Hertogenbosch, 30 maart 2023,
het dagelijks bestuur van de GGD Hart voor Brabant,

T.H.I. Claassen,
secretaris

W.J.L. Buijs-Glaudemans,
voorzitter

Vastgesteld door het algemeen bestuur van de GGD Hart voor Brabant
op 6 juli 2023,

T.H.I. Claassen,
secretaris

W.J.L. Buijs-Glaudemans,
voorzitter

Leeswijzer

Deze jaarstukken bestaan uit:

1. Het **jaarverslag** met de verantwoording over het werk van de GGD Hart voor Brabant in 8 paragrafen, met steeds:
   - een kort overzicht van wat we voor die taak doen;
   - de kijk van een GGD-medewerker op het werk in 2022;
   - onze ambities, vaak afkomstig uit de beleidsvisie, met zo nodig een algemene toelichting (betekenis kleuren: = gehaald, = hier werken we nog aan);
   - de resultaten in 2022, waaronder innovaties;
   - prestaties (in illustratieve cijfers: we doen dus meer dan dit);

   In paragraaf 1.8 beschrijven we de bestrijding van het COVID-19 virus (in dit verslag noemen we het: corona). Dat deden we in opdracht van de minister van VWS, die dat helemaal betaalde.
   In het tweede deel van het jaarverslag verantwoorden we ons over de bedrijfsvoering, in een aantal (wettelijk verplichte) paragrafen.

2. De **jaarrekening** met de financiële verantwoording en het resultaat.

De GGD in één oogopslag 2022

Waar we voor staan en waar we voor gaan

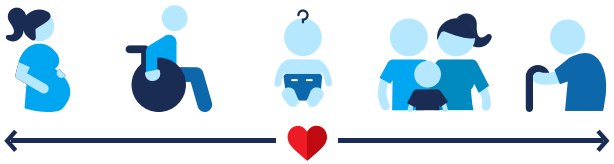

Wij beschermen, bevorderen en bewaken de gezondheid van

1,1 miljoen inwoners

waarvan ruim 200.000 jeugdigen

We zetten daarbij extra in op de gezondheid van mensen in kwetsbare situaties. Zodat alle mensen gezonde kansen krijgen om alles uit hun leven te halen.

Over GGD Hart voor Brabant

800 medewerkers maken zich sterk voor de gezondheid van alle inwoners en spelen in op de lokale situatie.

60 consultatiebureaus

19 gemeenten

5 regionale vestigingen

Geld

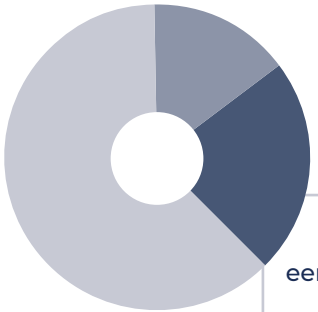

Investeren in een sterke publieke gezondheid is **investeren in de gezondheid van alle inwoners**

Inkomsten totaal 2022	**€ 68,4 miljoen**
Basispakket	€ 41,5 miljoen
Plustaken voor gemeenten	€ 10,1 miljoen
Plustaken voor anderen	€ 16,8 miljoen

Diensten

Preventie is onze kernactiviteit, gericht op een gezonde leefstijl

We streven naar een **gezonde omgeving** die bijdraagt aan preventie

We onderbouwen onze keuzes en activiteiten met **inzicht** over gezondheid

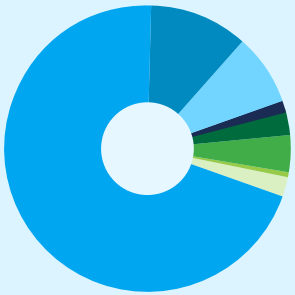

- Jeugdgezondheid
- Gezondheidsbescherming
- Gezondheidsbevordering en leefstijl
- Monitoren, signaleren en advies
- Publieke gezondheid bij rampen en crises
- Toezicht houden
- Openbare geestelijke gezondheidszorg
- Overige

Per inwoner

Gemeentelijke bijdrage

Stijging door:

- indexering
- het Rijksvaccinatieprogramma*
- prenataal huisbezoek zwangeren in een kwetsbare situatie (vanaf juli 2022)*

* *Betekent ook: stijging Gemeentefonds*

2024: stijging door actualisering basispakket

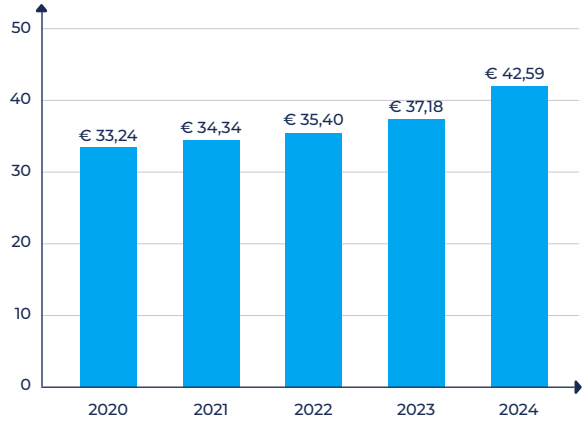

Jaarverslag 2022

Hart voor Brabant

1. Programma Publieke gezondheid

De GGD Hart voor Brabant is er voor het beschermen, bevorderen en bewaken van de publieke gezondheid. Zonder dat mensen daar altijd om vragen. Dat doen we in opdracht van 19 gemeenten in Midden-Brabant en Brabant-Noord.
In dit jaarverslag leest u per taak het resultaat dat we bereikten. We verantwoorden ons met een aantal cijfers en geven enkele thema's extra aandacht. Cijfers per gemeente staan in een apart overzicht.

Actualisering GGD-basispakket

In 2019 besloot het GGD-bestuur tot het actualiseren van het basispakket. Met als doel dit pakket af te stemmen op de opgaven van morgen. Het project kreeg een herstart en vooral in het najaar van 2022 waren er veel overleggen: met raadsleden, met het bestuur en met elke gemeente apart.
Dit alles leidde tot een voorstel aan het algemeen bestuur in november en het opnemen van het basispakket in de kadernota 2024. Daarover gaven de gemeenteraden hun zienswijze.
Na het vaststellen van de kadernota ronden we het project af.

Hart voor Brabant

1.1 Jeugdgezondheid

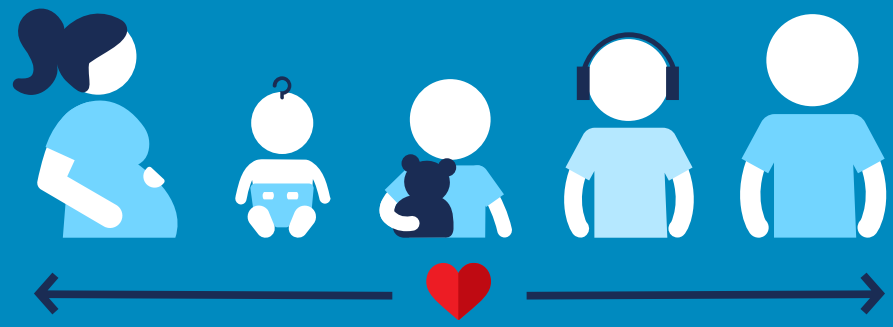

De GGD biedt jeugdgezondheidszorg aan aan alle jeugdigen tot 18 jaar, onder verantwoordelijkheid van de gemeente. Vrijwel alle jeugdigen zijn bij ons in beeld via het consultatiebureau, de kinderopvang en scholen. Zo krijgt iedere jeugdige de aandacht en steun die nodig is. We volgen hen en zo signaleren we achterstanden, ondersteunen hen of verwijzen door. Zo krijgen we risico's eerder in beeld. We verzamelen en interpreteren ook data en duiden ontwikkelingen. Dat helpt het gezondheidsbeleid van de gemeente en maakt verbetering van de zorg mogelijk.

Wat wilden we bereiken (de ambities uit onze beleidsvisie)?

De vier onderwerpen van de JGZ-preventieagenda: ouderschap, hechting, gezondheid en weerbaarheid. Door hier – samen met partners – stevig op in te zetten kunnen we hardnekkige problemen zoals schoolverzuim, kindermishandeling en armoede eerder signaleren en aanpakken.

In 2023 biedt de jeugdgezondheidszorg iedere jeugdige een persoonlijk 'pakket', waarbij we de landelijke richtlijnen vertalen in maatwerk. Bijvoorbeeld: meer of juist minder contacten met het consultatiebureau.

Toelichting: vanwege corona konden we in de eerste maanden van 2022 niet terecht op het voortgezet onderwijs. Dat haalden we later in. Het zorgde voor extra druk om nog zoveel mogelijk leerlingen tijdig te screenen. Voor de zomer haalden we ook de achterstand in de vaccinaties in, dat was een megaklus.
We pasten onze werkwijze aan, om met (soms) minder inzet méér jeugdigen te kunnen zien. Helaas was er ook eind 2022 nog achterstand, onder andere door ziekteverzuim van onze medewerkers in een krappe arbeidsmarkt.
De 'no show' (geen reactie op een uitnodiging) steeg. Dat leidde tot tijdverlies en opnieuw plannen.
We ondernamen acties om de no show te beperken.
Door de oorlog in Oekraïne ving Nederland veel gezinnen op, vooral moeders met jonge kinderen.
Er kwamen speciale spreekuren, die ouders niet altijd optimaal gebruikten. Samen met gemeenten investeerden we veel in informatie over vaccinaties en (jeugd)gezondheidszorg.

Resultaten

Kansrijke start

In Nederland maakt 16% van de jeugdigen een valse start. Ze staan bloot aan stress, slechte voeding, rook of mishandeling en beginnen met een achterstand. Ze krijgen later vaker problemen zoals overgewicht en hart- en vaatziekten. Ook krijgt deze groep vaker te maken met jeugdhulp.
Een goede start begint al vóór de zwangerschap: de eerste 1.000 dagen van een kind zijn cruciaal. Daarom begeleidden we kwetsbare aanstaande ouders zo vroeg mogelijk, via het Actieprogramma Kansrijke start.
We deden, en doen, ook mee in Babyconnect: beter digitale gegevens uitwisselen, tussen klanten en zorgverleners en tussen zorgverleners zelf in de geboortezorg: verloskundige samenwerkingsverbanden in het *Partnerschap Brabant*. We verwachten dat Midden-Brabant in 2023 aansluit.

Prenataal huisbezoek

Vanaf 1 juli kreeg de GGD de (wettelijke) taak om op huisbezoek te gaan bij zwangeren en/of gezinnen in een kwetsbare situatie. Dat gebeurt na een signaal van een verloskundige of andere hulpverlener of van de jeugdgezondheidszorg zelf, bijvoorbeeld via een aanvraag. We informeerden gemeenten en partners over het doel van deze nieuwe dienst en onze rol.
Er waren nog weinig aanmeldingen: 127. We moesten, ook door personeelsverloop, veel aandacht besteden aan het faciliteren van de medewerkers. Een voorwaarde voor een succesvolle invoering.
We blijven aandacht besteden aan een goede evaluatie:

- Waarom is het aantal aanmeldingen zo laag?
- Zijn professionals voldoende vaardig in het signaleren en kunnen zij zwangeren/gezinnen motiveren voor een huisbezoek? Welke drempels zijn er?

Is er meer informatie nodig of meer afstemming met de verloskundigen. Zij zijn bijvoorbeeld gewend om te verwijzen naar de kraamzorg. In ons volgende jaarverslag komen we hierop terug.

Programma Multichannel klantbeleving

Na drie jaar rondden we dit programma af; het project *Plannen door ouders* loopt door. Het programma leidde tot zo'n 45 kleine en grote vernieuwingen, zoals de ouderchat, de veelgestelde vragen en de contactpagina's op de website. Ook achter de schermen verbeterde er veel: ouders krijgen hun uitnodiging voortaan digitaal en bij een vraag aan het Klantcontactcentrum krijgen ze direct een antwoord van een jeugdverpleegkundige.

Programma JGZ PROF

Dit programma had als doel: kwaliteitsverbetering in de jeugdgezondheidszorg. Van de 10 projecten lopen er nog 3. Door de coronadrukte is de evaluatie nog niet helemaal klaar. We doen al enkele jaren doorlopend klantonderzoek en dat nemen we mee in het borgen van het programma.

Smart start (innovatief project 2022)

Een leergang die inspireert om te werken aan oplossingen voor jeugdvraagstukken. Onderdelen: de werkwijze Smart Start, datageletterdheid en het ontwikkelen van data voor preventie en design thinking. De (13) deelnemers waardeerden de masterclasses erg en er volgt een tweede serie in het voorjaar 2023.

Prestaties[1]

	2021	2022	Opmerkingen
Contacten met jeugdigen	249.507	230.853	-
Percentage jeugdigen dat de GGD bereikt	-	81%	-
% Volledig gevaccineerden geboren in 2019	-	93,2%	Rijksvaccinatieprogramma
Jeugdigen door de GGD gevaccineerd	59.950	71.572	Exclusief coronavaccinaties
Percentage jeugdigen met een verwijzing	11%	10%	-
Percentage jeugdigen dat een huisbezoek kreeg	2%	2%	-
Percentage contacten dat de GGD tijdig uitvoerde	81%	77%	-
% extra onderzoeken met een aanleiding	29%	31%	-
Jeugdigen waarmee de GGD contact had vanwege ziekteverzuim op school	1.598	1.948	-
Gebruik meldcode kindermishandeling (stap 1)	169	143	-
Jongeren gescreend op depressieve klachten	-	7.579	-
- waarvan een aanwijzing voor depressiviteit	-	19%	Cijfer schooljaar 2021-2022
Lokale coalitie Kansrijke Start	17	-	-
Contacten Nu niet zwanger	-	692	Door GGD en anderen

1 De cijfers in de kolommen 2021 en 2022 van de overzichten Prestaties zijn aantallen, tenzij anders vermeld. Waar geen cijfer staat (-): cijfer onbekend of het staat niet in jaarverslag 2021 of begroting 2022.

1.2 Gezondheidsbescherming

De GGD draagt bij aan de bescherming tegen infectieziekten, waaronder zoönosen. We brengen besmettelijke ziekten in kaart, onder andere via de meldingsplicht en helpen verspreiding te voorkomen door adviezen en vaccinaties. Onze adviezen helpen reizigers veilig op weg (plustaak). En we adviseren onder andere gemeenten en instellingen over hygiëne en inspecteren tattoo- en piercingshops (plustaken). Denk ook aan het spreekuur seksuele gezondheid of de screening op tuberculose. We richten ons ook op de invloed van het milieu op de gezondheid. Een voorbeeld hiervan is ons onderzoek naar de invloed van luchtkwaliteit op de gezondheid in Brabant.

Wat wilden we bereiken (de ambities uit onze beleidsvisie)?

We helpen de Omgevingswet en de Kernwaarden gezonde leefomgeving concretiseren.

We doen mee in het ontwikkelen van de omgevingsvisie van de gemeente.

We dragen bij aan een veilige omgeving en een gezonde landbouw en veehouderij.

In 2023 heeft gezondheid een volwaardige plek in de belangenafweging bij gemeenten. De GGD is bij gemeenten in beeld als vanzelfsprekende partner bij het inrichten van een gezonde leefomgeving.

Toelichting: gemeenten zijn druk met het invoeren van de Omgevingswet. De GGD ondersteunde hen op die voorbereiding, samen met andere partners in de *Werkgroep Omgevingstafel*. Daarnaast bereidden we de besluiten voor over de rol van de GGD. We namen actief deel aan regionale overleggen. We vroegen veel aandacht voor het thema leefomgeving. Zo lichtten we het toe in het Bestuurlijk Platform Omgevingsrecht en gaven we een workshop op de Dag van de gezondheid.
We houden de landelijke kernwaarden actueel in de Brabantse Omgevingsscan en zorgen ervoor dat deze informatie meegaat in de adviezen aan gemeenten. Bij diverse gemeenten werkten we dan ook mee aan hun omgevingsvisie. Voor elke gemeente is er een gezondheidsschets met data die zij daarbij kan gebruiken.
We evalueerden de Handreiking veehouderij en volksgezondheid en bespraken de uitkomsten met enkele gemeenten en omgevingsdiensten. Ook startten we een onderzoek naar de relatie tussen geur en hinder.

Resultaten

Programma Gezonde leefomgeving

Het voorbereiden op de rol van de GGD bij de Omgevingswet; het programma leverde de vooraf bepaalde resultaten op. Er waren zes deelopdrachten:

- extra inzet voor de Omgevingswet: het basispakket krijgt twee nieuwe diensten.
- het voorbereiden op de aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet;
- het ontwikkelen van een portaal voor het adviseren aan gemeenten over gezondheid bij het verlenen van vergunningen. We testen nu de eerste versie;
- het opstellen van een netwerkstrategie en het in kaart brengen van stakeholders in het ruimtelijk domein. De analyse is klaar en wacht op invoering;
- het inrichten van een kennisbank over omgevingsvisies en -plannen. Hiermee kunnen GGD'ers gemeenten adviseren en dit onderling afstemmen. De eerste versie is klaar;
- het opstellen van een communicatieaanpak over dit alles.

We adviseerden zoveel mogelijk integraal: over gezondheidsbescherming én gezondheidsbevordering. Ook gaven we veel aandacht aan bewustwording, informatie en betrokkenheid. Waar nodig en mogelijk namen we deel aan gemeentelijke én provinciale bijeenkomsten.

Infectieziektebestrijding en infectiepreventie

Samen met partners bestreden we de risico's van corona, maar ook van andere infectieziekten. We gaven veel adviezen aan kinderdagverblijven over ziekten zoals waterpokken, krentenbaard en buikgriep. Andere acties:

- De vogelgriep ging het hele jaar rond en trof een bedrijf in ons werkgebied. We beschermden de medewerkers preventief door hen te vaccineren.
- Vanaf het najaar waren er meer vragen over schurft. We gaven adviezen over de aanpak bij uitbraken in instellingen en we deden - op verzoek - verbetersuggesties voor de behandeling.
- De zes GGD'en in Zuid-Nederland werkten aan één centrum voor de ondersteuning van tuberculosebestrijding. Ook voor de forensische geneeskunde (deels plustaak) werkt de GGD samen met de GGD'en in Brabant. We werkten ook samen bij het opsporen en onderzoeken van kindermishandeling en -misbruik.
- Er kwamen vluchtelingen uit Oekraïne en er was te weinig opvang voor asielzoekers. In overleg met de veiligheidsregio en gemeenten bezochten we de (tijdelijke) opvanglocaties om te adviseren over hygiëne en infectiepreventie
- Daarnaast bezochten we onder andere grote dansevenementen en deden we hygiëne-inspecties.

Mpox

De GGD kreeg te maken met een landelijk uitbraak van een nieuwe ziekte: mpox. Een aantal maanden werkten we intensief aan het opsporen en testen van patiënten. We informeerden en vaccineerden hun contacten en startten een vaccinatiecampagne om mensen met een hoog risico te beschermen.
Dit alles op basis van de Wet publieke gezondheid en in opdracht van de minister van VWS. Hij vergoedde de meerkosten van € 118.000. Conform de verantwoordingsinstructie staat in de jaarrekening onder paragraaf 5.1 een tabel.

Profielen van slachtoffers en daders van seksuele uitbuiting

(innovatief project 2022)
We ontwikkelden persona's om beter te begrijpen hoe slachtoffers en daders ontstaan. Het project startte met interviews, maar het bleek lastig om 'daders' te vinden en hen te motiveren om mee te doen. Daarom kozen we voor het bestuderen van gerechtelijke vonnissen. Het onderzoek krijgt een verlenging met 6 maanden.

De groene plaatsmakers (innovatief project 2021)

We betrokken jongeren in 's-Hertogenbosch bij het inrichten van de leefomgeving. Zij creëerden meer groen. Dat leidt tot een gezondere leefomgeving. In 2022 kregen de jongeren nog begeleiding om te voorkomen dat het enthousiasme zou verdampen. Het project is klaar en leidt niet tot een vervolg.

Prestaties

	2021	2022	Opmerkingen
Infectieziektebestrijding			
Instellingen die een infectieziekte meldden	343	304	Zonder COVID-19.
Meldingen van een infectieziekte	287	505	-
Tuberculosebestrijding			
Opgespoorde actieve TBC-infecties	33	32	-
Opgespoorde latente TBC-infecties[2]	34	43	-
Infectiepreventie[3]			
Inspecties tattoo- en piercingbedrijven	-	105	-
Inspecties asielzoekerscentra	-	11	-
Inspecties andere risicovolle voorzieningen	-	67	-
Gezondheid, milieu en veiligheid			
Ontvangen vragen en klachten	-	323	Incl. 201 via het Klantcontactcentrum.
Gevraagde beleidsadviezen	-	42	-
Gevraagde beleidsadviezen bij acute (milieu)incidenten	-	36	-
Seksuele gezondheid			
SOA-consulten	6.321	5.898	-
PREP-consulten - intake	-	80	-
PREP-consulten - follow up	-	1.034	-
Keuzehulpgesprekken	-	44	Bij onbedoelde zwangerschap.
Hulpverleningsgesprekken	-	289	-
Forensische geneeskunde			
Lijkschouwingen incl. euthanasie	-	1.382	-
Lijkschouwingen bij euthanasie	793	529	Adviezen aan Officier van Justitie.
Reizigersadvisering (plustaak)			
Consulten reizigersspreekuur	-	10.752	-
Andere consulten	-	1.555	Voor beroepsgroepen en op maat.

2 Latent: de drager is nog niet ziek.
3 De indeling wijkt af van die van de begroting 2022.

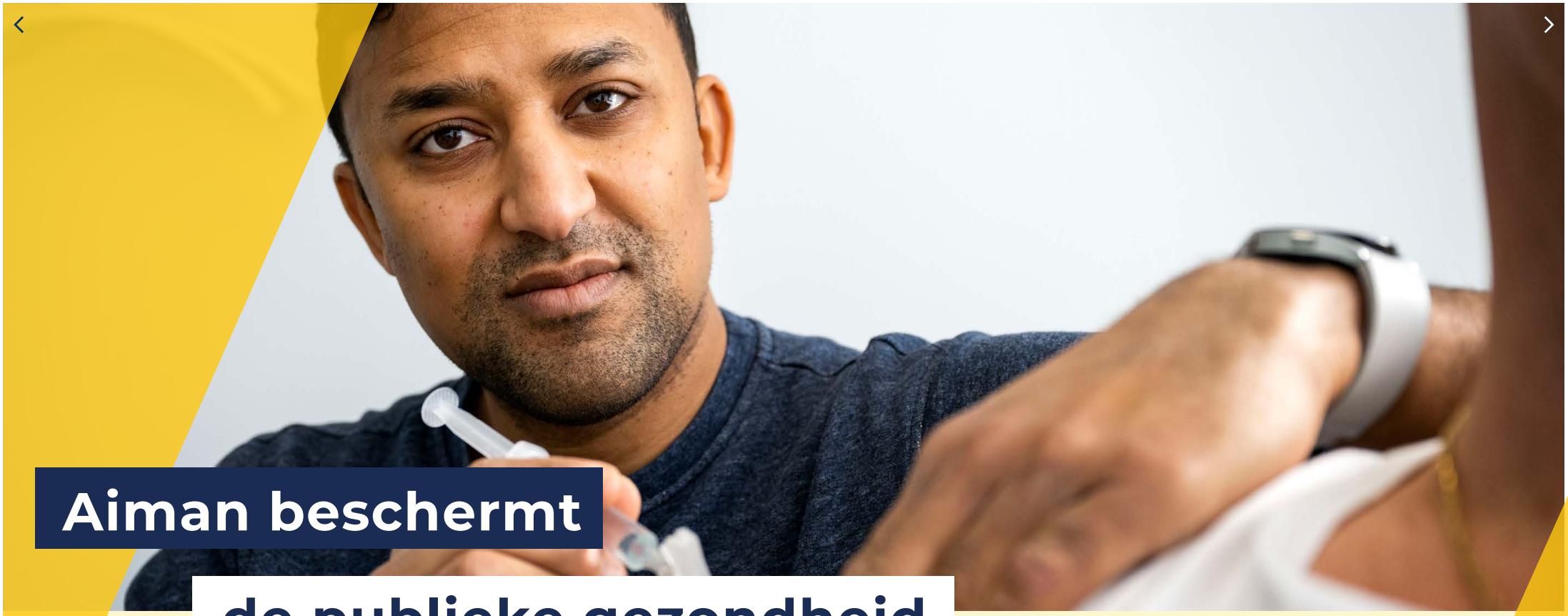

Aiman beschermt de publieke gezondheid

"Als ik terugkijk heeft de Mpox-uitbraak ons team in 2022 op scherp gezet. Wij hebben in een korte tijd een Mpox-testfaciliteit en vaccinatietraject opgezet. Zo konden wij de juiste publieke zorg leveren aan onze specifieke doelgroepen. Mede hierdoor was het een druk en heftig jaar. Ik kan niet anders dan trots zijn op de prestaties van ons team. Wij hebben succesvol samengewerkt met andere afdelingen en seksuele gezondheid opnieuw in de regio op de kaart gezet."

- Aiman Ibrahim, arts infectieziektebestrijding, (AIOS) Maatschappij & Gezondheid

GGD Hart voor Brabant

1.3 Gezondheidsbevordering en leefstijl

De GGD richt zich bij het bevorderen van een gezonde leefstijl op alle leeftijden en doelgroepen. Er is aandacht voor de thema's uit het landelijk preventieakkoord: roken, voeding en beweging, alcohol en drugs en mentale gezondheid. We signaleren risico's, adviseren en sluiten aan bij de lokale vraag en nemen landelijke ontwikkelingen en - programma's hierbij mee. We betrekken hier veel partijen bij, zoals scholen, sportclubs, welzijnsinstellingen en zorgorganisaties.
De gemeente kiest op basis van onze adviezen zelf waar ze ons voor inzet, bijvoorbeeld op gezonde leefstijl/ overgewicht, middelengebruik, ouderenbeleid of gezondheid in de Omgevingswet.

Wat wilden we bereiken?

We werken aan de drie speerpunten uit het Nationaal Preventieakkoord: roken, overgewicht en alcohol.

Toelichting: gemeenten vertaalden dit akkoord in lokale preventie-akkoorden. Per gemeente zijn er verschillen in de inzet van de GGD: adviserend, coördinerend of uitvoerend. Zie ook bij *Resultaten*.

Resultaten
De GGD werkte in regionale, lokale en soms wijkgerichte netwerken om gezondheid op de kaart te zetten en waar nodig de domeinen met elkaar te verbinden.

Gezonde start
In de eerste 1.000 dagen van een kind – vanaf de conceptie – ligt de basis voor een gezonde toekomst. De GGD werkte aan het stimuleren van (aanstaande) ouders om te stoppen met roken, onder andere via de campagne Puur rookvrij. Met webinars en cursussen, zoals Bijna ouders?!, informeerden we (aanstaande) ouders en via de Gezonde Kinderopvang droegen we bij aan een gezonde leefstijl van kinderen en de deskundigheid van medewerkers.

Gezond opgroeien
Met opvoedondersteuning in groepen ondersteunden we opvoeders en professionals, onder andere met workshops, cursussen en webinars. Scholen ondersteunden we op diverse thema's via de aanpak Gezonde School. Zo haakten veel basisscholen aan bij de Week van de Lentekriebels, waarbij de GGD met het webinar Mama, papa: waar komen baby's vandaan? ouders informeerde over de seksuele en relationele ontwikkeling van kinderen.
De mentale gezondheid van jongeren en de toenemende en complexere problemen vroegen om een integrale aanpak; met Young Minds Matter en de STORM-aanpak zetten we samen met partners belangrijke stappen in het eerder signaleren van onder andere depressieve- en zelfmoordgedachten. Middelenpreventie kreeg aandacht binnen én buiten de school, onder andere via de campagne NIX18.
Ook zetten we stappen in het programma Kind naar Gezond Gewicht (plustaak), waarbij we ondersteuning en zorg boden aan kinderen met overgewicht en obesitas. Eén GGD'er coördineert dan de begeleiding en bouwt een vertrouwensband op met kind en gezin. Ruim 25 medewerkers schoolden zich voor deze taak.

Gezond ouder worden
Voorkomen is beter dan genezen: we ondersteunden mensen met webinars over wat zij zelf kunnen doen in het verhogen van hun weerstand, het belang van bewegen en slaap/ontspanning. Ook sloten we weer aan bij campagnes zoals *Stoptober* en *IkPas*. En bij de nieuwe campagne Wij zijn zelf het medicijn over nieuwsgierig blijven, gezond eten en regelmatig bewegen om je hersenen gezond te houden.

Gezonde leefomgeving
Een gezonde leefomgeving nodigt uit tot gezond gedrag. We werkten op en rondom scholen aan gezonde kantines, groene schoolpleinen en een rookvrije omgeving. En aan rookvrije sportclubs, het naleven van NIX18 in sportkantines en een veilig sportklimaat. Met de Brabantse Omgevingsscan inspireerden we gemeenten om gezondheidsdata te gebruiken bij hun beleid.

Skip die trip (innovatief project 2020-2021)
Een communicatieaanpak in de politieregio Oost-Brabant voor gemeenten en partners, met een monitor van het drugsgebruik. Dit project zorgde voor veel aandacht. De financiering gebeurt vanaf 2023 buiten de GGD.

XBubbel (innovatief project 2022)
Een caravan waar jongeren terecht kunnen voor hun mentale gezondheid, onderdeel van de interventie Uit je hoofd. De Kwekerij theaterproducties en de GGD ontwikkelden deze caravan met input van de doelgroep. Zie ook deze promotievideo over de sfeer en de ervaringen van deelnemers.

Prestaties

	2021	2022	Opmerkingen
Percentage scholen met het vignet Gezonde school (of met deze aanpak)	30%[4]	36%	Landelijke doelstelling = 30%

4 De cijfers 2021 en 2022 zijn niet helemaal vergelijkbaar: het cijfer 2021 ging alleen over de scholen met een vignet.

Tom bevordert de publieke gezondheid

“Preventie is meer dan het organiseren van activiteiten. Neem bijvoorbeeld eenzaamheid: alleen maar een ontmoetingsruimte lost het niet op. Ook sociale vaardigheden en mobiliteit spelen een rol. Om ècht het verschil te maken, zijn samenwerking en een gedegen aanpak nodig. Zo kunnen we grote gezondheidsproblemen verkleinen of zelfs voorkomen. Hier zet ik mij met ziel en zaligheid voor in.”

- Tom Jacobs, gezondheidsbevorderaar

GGD Hart voor Brabant

1.4 Monitoren, signaleren en adviseren

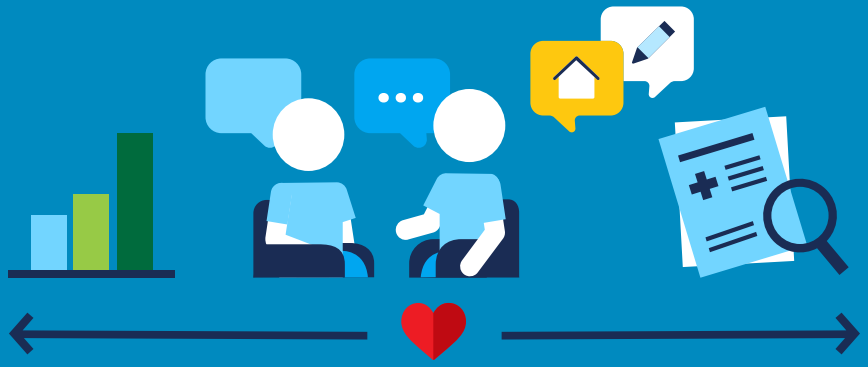

De GGD brengt de gezondheid in wijken en buurten in kaart en adviseert over een effectieve aanpak om die te verbeteren. We werken samen met partners en gemeenten om data aan elkaar te koppelen en ontwikkelingen in gezondheid en ziekte te signaleren.

Wat wilden we bereiken (de ambities uit onze beleidsvisie)?

- Ontwikkelingen en trends in gezondheid en ziekte signaleren.
- Ons (vraaggericht) onderzoek combineren met data van anderen.
- Ondersteunen bij het interpreteren van de inzichten die we uit onderzoek halen.
- Inwoners stimuleren informatie te benutten om hun gezondheid en leefomgeving te verbeteren.
- De privacy van onze inwoners en het beroepsgeheim hierbij garanderen.
- In 2023 hebben we actuele gezondheidsinformatie via interactieve dashboards. De gemeente kan met onze data beter onderbouwde keuzes maken voor de preventieve en publieke gezondheid.

Toelichting: beleidsrijk adviseren kreeg steeds meer vorm. Zo formuleerden we kernboodschappen vanuit de kindmonitor. Veel informatie staat op de Brabantscan. Zie verder bij *Prestaties*.

Resultaten

We publiceerden de resultaten van de Kindmonitor en de Corona gezondheidsmonitor jeugd, panelonderzoeken over o.a. LHBTIQ+, de energiecrisis en duurzaamheid. En we gaven een update aan diverse wijkfoto's, zie de Brabantscan en wijkfoto's van onder andere Oss, Tilburg en Den Bosch.
We maakten thematische schetsen, o.a. Kansrijke start en suïcide, en reageerden op vragen van gemeenten, bijvoorbeeld met de evaluatie van de nota publieke gezondheid Midden-Brabant. De Brabantse Omgevingsscan kreeg drie nieuwe thema's: straling, sociale veiligheid en klimaat.
Met de data uit de Brabantscan en Brabantse Omgevingsscan adviseerden we gemeenten, partners en inwoners. We boden altijd aan om met de gemeente het gesprek te voeren over deze gegevens.

Programma Datagedreven publieke gezondheid

We stelden architectuurprincipes op en borgden het programma: samen met de GGD'en West-Brabant en Noord- en Oost-Gelderland startten we met een visie op datagedreven werken. In 2022 lag de nadruk op deze onderwerpen:

- een jaarverslag over en een interactief dashboard voor het telefonisch beoordelen van seksuele gezondheid;
- een elektronische vragenlijst en een interactief dashboard voor de Ketenaanpak overgewicht, per gemeente en voor het hele werkgebied.
- een hackaton voor Smart Start voor een pilot rond het voorkomen van opgroeien in armoede in de eerste 1.000 dagen.

Inventarisatie wijkfoto tool (innovatief project 2021)

We gaven advies over de haalbaarheid van een wijkfoto voor alle gemeenten. We gingen daarbij uit van een basisvariant met voor elke gemeente dezelfde databronnen. Ons advies: aanbieden van een visuele basiswijkfoto in de Brabantscan (in de toekomst) en aanbevelingen voor het vervolg.

Linda bewaakt de publieke gezondheid

"Omdat de coronacrisis een enorme impact had op ieders leven, werd het nog belangrijker om de effecten te meten op de publieke gezondheid. We deden daarom extra onderzoeken naar de gezondheid van de inwoners.
We hebben met het hele team de schouders er onder gezet om zoveel mogelijk relevante informatie te verzamelen. Dat gaf de gemeenten beter inzicht in de gezondheid van hun inwoners én daar kregen wij veel energie van."

- Linda van Tilburg, onderzoeker

GGD
Hart voor Brabant

Prestaties

	2021	2022	Opmerkingen
Gezondheidsmonitor	-	2	Kindmonitor en coronamonitor jeugd.
Gezondheidsmonitor - tabellenboeken	-	38	Twee per gemeente.
Gezondheidsmonitor - gemeenteschetsen	-	19	Kind en jongeren samen.
Gezondheidsmonitor - wijkschetsen	-	0	De wijkdata staan in de Brabantscan
Overgewichtsprofielen	-	19	-
Leden van het gezondheidspanel	8.360	9.470	-
Thematische schetsen	-	4	Kansrijke start, suïcide, mentale gezondheid en vaccinatiegraad.
Schoolschetsen voortgezet onderwijs	-	43	Op basis van de coronamonitor jeugd.
Gemeenten waar de GGD een aanvullend BrOS-product opleverde	-	9	In Midden-Brabant: gebiedsschetsen.

1.5 Toezicht houden

De GGD is voor de gemeente de toezichthouder voor de kinderopvang. Dat toezicht draagt bij aan een veilige en gezonde omgeving voor de kinderen. Gemeenten zetten de GGD ook in voor het toezicht rond de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). We onderzoeken dan calamiteiten en geweldsincidenten bij de aanbieders (plustaak) en houden toezicht op de kwaliteit[5].

Wat wilden we bereiken?

Bijdragen aan het verhogen van de kwaliteit van de kinderopvang en de kwaliteit van de Wmo-ondersteuning aan cliënten.

Voldoen aan de 6 kenmerken van de beroepsvereniging toezichthouders: selectief, slagvaardig, samenwerkend, onafhankelijk, transparant en professioneel.

Vertrekken vanuit vertrouwen en zo doelmatig mogelijk worden ingezet.

Toelichting: alle toezichthouders hebben het certificaat *toezichthouder Wet kinderopvang*. Nieuwe toezichthouders kregen een intensief inwerktraject. We hielden casusbesprekingen en intervisies en deden duo-inspecties. We werkten risicogestuurd, met intensiever toezicht waar nodig. De houders die lieten zien dat ze voldeden aan de eisen, kregen het vertrouwen door minder intensief toezicht.

5 In 2022 maakten we ook met de 21 gemeenten in Brabant-Zuidoost afspraken over het uitvoeren van het Wmo-toezicht.

Resultaten

We voerden het jaarlijkse onderzoek uit bij alle kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang (bso) en gastouderbureaus. De steekproef voor gastouderonderzoeken zat ver boven de grens van 5%, maar het lukte niet om helemaal te anticiperen op de nieuwe 50%-norm voor 2023. Als we tekortkomingen zagen, besprak de toezichthouder die, zodat de organisatie ze kon herstellen en weer aan de eisen voldeed. De gemeenten kregen passend handhavingsadvies. De toezichthouders ontwikkelden het Waarderend Toezicht. Dat gaat uit van de kracht van de kinderopvang en mikt op een open dialoog met de houders en gastouders over regels en praktijk.

Prestaties

	2021	2022	Opmerkingen
Inspecties			
Kinderdagverblijven en bso	1.421	1.209	923 jaarlijkse en 286 andere.
Gastouders en gastouderbureaus		684	428 jaarlijkse en 254 andere.
Herstelaanbod[6]			
Kinderdagverblijven en bso	-	237	-
Gastouders en gastouderbureaus	242	198	-
Onderzoeken na incidenten Wmo	11	7	+ 1 onderzoek na een melding uit 2021.
Kwaliteitsonderzoeken Wmo	-	10	Waarvan 4 vervolgonderzoeken.
Calamiteitenmeldingen Wmo	30	34	-

6 Herstelaanbod: de houder krijgt de gelegenheid om de overtreding te herstellen gedurende het inspectieonderzoek.

Suzanne bewaakt de publieke gezondheid

“In 2022 hebben we al ingezet op zaken die vanaf 2023 en 2024 wettelijk verplicht worden gesteld binnen het toezicht: we zijn in 8 gemeenten gestart met flexibel toezicht. Daarnaast intensiveerden we het toezicht op de opvang door gastouders. Dat laatste maakt ons werk nog afwisselender en het leidt tot een betere kwaliteit van die opvang. We zijn er klaar voor!”

- Suzanne van der Velden, toezichthouder kinderopvang

GGD
Hart voor Brabant

1.6 Openbare geestelijke gezondheidszorg

De GGD richt zich op problemen zoals het mijden van zorg, onbegrepen gedrag en woningvervuiling. Het gaat dan om kwetsbare mensen die nauwelijks een beroep doen op hulp, maar wel zorg nodig hebben. We proberen te voorkomen dat zij niet tussen wal en schip vallen.

Wat wilden we bereiken (de ambities uit onder andere onze beleidsvisie)?

We dragen bij aan preventie op het snijvlak van zorg-welzijn-veiligheid. We sporen tijdig de mensen op die hulp nodig hebben, maar hier zelf niet om vragen of nog niet in beeld zijn. Daardoor is zwaardere zorg niet nodig en verbetert hun kwaliteit van leven. De GGD richt zich daarbij op preventie.

Zorg voor arbeidsmigranten.

Toelichting: de aandacht voor mensen in kwetsbare situaties vraagt om een andere aanpak. We zetten stappen naar een intensieve samenwerking met gemeenten en partners. Met een plan en innovatieve projecten werkten we aan de inzet voor arbeidsmigranten.

Resultaten

We bouwden verder aan het ontwikkelen van de wijk-GGD. Vanaf 2015 groeide dit uit tot een stabiele aanpak voor mensen met onbegrepen gedrag. Ook startten we met het steviger positioneren van de openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ): er is nu één manager en we evalueerden al onze processen en stelden die zo nodig bij. We onderzochten waar we nauwer kunnen samenwerken met gemeenten en partners, zodat we onze signalerende en consultatieve rol beter kunnen vervullen.

Prestaties

Openbare geestelijke gezondheidszorg	2021	2022	Opmerkingen
Klanten van het team OGGZ	-	1.625	-
Gemeenten die wijk-GGD inzetten	-	7	Plustaak
Dak- en thuislozen - screening	-	71	-
Dak- en thuislozen - spreekuur	-	648	We rapporteren ook in systemen van partners
Woningvervuilingen	192	251	-
Onverzekerden in beeld	649	163	De regeling stopte (tijdelijk) in 2022

1.7 Publieke gezondheid bij rampen en crises

De GGD heeft een wettelijke taak op vier gebieden: infectieziektebestrijding, medische milieukunde, psychosociale hulp en gezondheidsonderzoek na rampen. We ondersteunen ook bij kleinere incidenten en zedenzaken, die veel onrust kunnen veroorzaken: psychosociale hulp bij incidenten (pshi).

Wat wilden we bereiken?

De GGD werkt aan een sterk netwerk in zorg en veiligheid om gezondheidsschade te voorkomen. We stimuleren onze partners tot het nemen van proactieve maatregelen en we investeren in omgevingsgericht handelen en het opbouwen van een breed netwerk. Dit doen we bijvoorbeeld door het benutten van innovatie, technologie en ICT voor de crisisbestrijding.

Resultaten

Een steviger netwerk, vooral bij de psychosociale hulp, infectieziektebestrijding en medische milieukunde.

Prestaties

	2021	2022	Opmerkingen
Oefeningen en trainingen	11	10	-
Deelnemers oefeningen en trainingen	86	87	-
Meldingen van (pshi) incidenten	17	32	Meestal volstond daarna een advies.
Bijeenkomsten pshi-coördinatieteam	5	11	Met ieder een of meer bijeenkomsten.
Inzet gezondheidskundig adviseur gevaarlijke stoffen bij milieu-incidenten	-	39	

Annerieke beschermt de publieke gezondheid

“Bij de zorg voor asielzoekers zijn elke dag en elke situatie weer anders. Het afgelopen jaar kwamen er veel noodlocaties in ons werkgebied. Als team moesten we vaak improviseren om onder bijzondere omstandigheden te kunnen werken. Dat vroeg om pionieren en flexibel zijn. De essentie van ons werk is dat je iets kunt betekenen voor iemand in een moeilijke en kwetsbare situatie. Dat geeft veel voldoening. Dit doe je vanuit je hart!”

- Annerieke Vos, jeugdverpleegkundige

GGD Hart voor Brabant

1.8 Bestrijding COVID-19

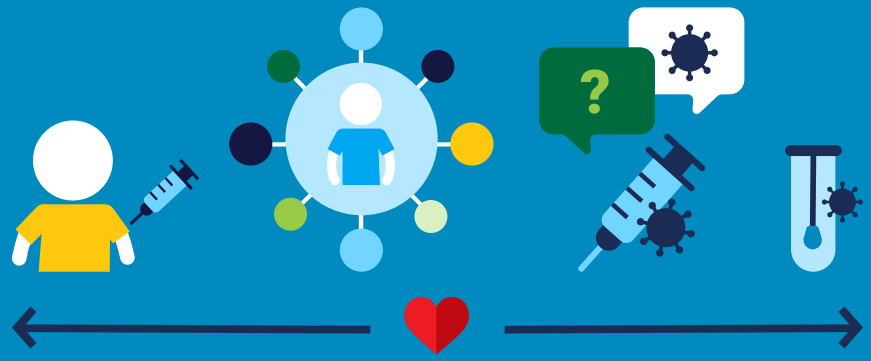

In het eerste deel van 2022 speelde de pandemie nog een hoofdrol. Het virus vlamde veel sneller op dan we konden opschalen. Wel ging de op- en afschaling beter dan in 2021, al waren er factoren die het bemoeilijkten: geen (corona) maatregelen meer, de maatschappij was weer 'open' en personeelstekorten. De bron- en contactonderzoeken werden anders: vooral gericht op de risicogroepen.
Met data-analyse, dashboards en rapportages vervulden we de informatiebehoefte. Het ging daarbij om het inzichtelijk maken, maar ook om verdiepende analyses en om het inspelen op ontwikkelingen. We hadden dashboards voor Brabant-Noord en Midden- en West-Brabant en informatie over bron- en contactonderzoek, testen en vaccineren. Eén keer per twee weken deelden we het actuele beeld.

Wat wilden we bereiken?

Vier pijlers voor een effectieve en evenwichtige fijnmazige vaccinatie aanpak

1 Betrouwbare partners in gesprek met mensen

De GGD treedt op als betrouwbare partner voor onder andere VVT-instellingen en huisartsen, ziekenhuizen en partijen binnen het sociale en medische domein.

Zo versterken we elkaar met een eenduidige vaccinatieboodschap. We praten niet *tegen* of *over* mensen, maar *met* mensen.

2 Zes vaccinatieteams prikken mensen thuis

- ✓ **Mensen in zorginstellingen zonder eigen medische dienst,** worden door mobiele teams op de eigen locatie gevaccineerd.
- ✓ **Mensen in instellingen in het sociale domein zonder eigen medische dienst**, zoals locaties dak- en thuislozen en verslaafdenzorg worden door mobiele teams op de eigen locatie gevaccineerd.
- ✓ **Mensen die door medische redenen niet mobiel zijn,** worden door de mobiele teams thuis gevaccineerd.

IEDERE PRIK TELT!

3 Vaste GGD vaccinatieteams prikken mensen in wijkcentra

- ✓ In wijken waarbij de vaccinatiegraad achterblijft, zijn vaccinatielocaties met vrije inloop geopend. **Zodat mensen dichtbij huis informatie en een vaccinatie krijgen.** Dat verlaagt een aantal drempels: dichtbij huis én mensen hoeven geen afspraak te maken. Ook is er informatie en een professional die vragen beantwoordt.
- ✓ **Vaste mensen in de wijk, vaste teams met bekende gezichten op vaste dagen.**
- ✓ **Ondersteuning door voorlichters eigen taal en cultuur waar nodig.**

4 Vaccineren en informeren van specifieke doelgroepen

We hebben gekeken naar groepen mensen waar de vaccinatiegraad het laagst was. Voor deze specifieke groepen hebben we vervolgens een aanpak op maat ontwikkeld.

Deze aanpak is gericht op het wegnemen van de drempels per groep.

Resultaten

Vaccineren

We voerden een (booster)campagne uit in voorjaar en najaar en bleven fijnmazig vaccineren. We werkten mobiel, in wijken en gingen naar instellingen. Voor de campagne in het najaar konden we ons langer voorbereiden. Daardoor konden we veel rustiger plannen en werken. We maakten goede afspraken met de instellingen en vaccineerden een recordaantal niet mobiele thuiswonenden.

Aantallen vaccinaties

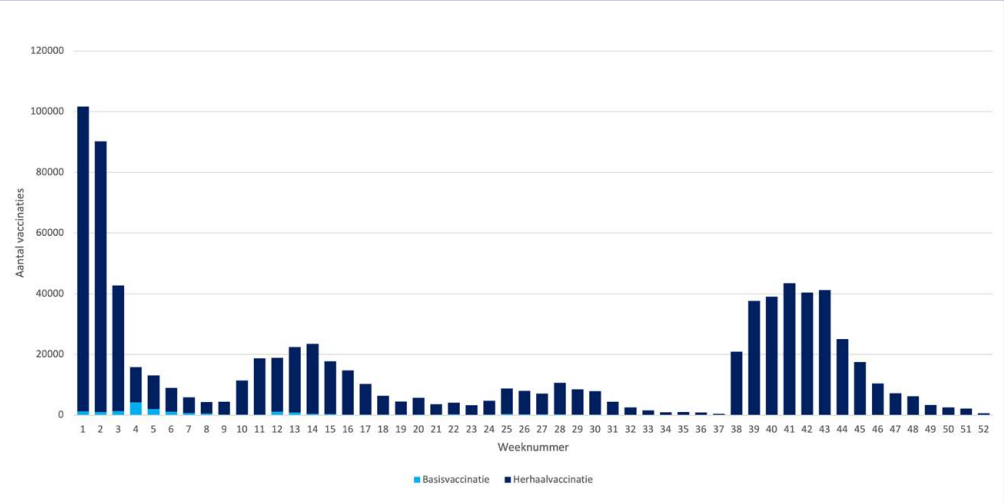

Vaccinatielocaties

We vaccineerden nog steeds dicht bij de inwoners. Voor de boostercampagne op 8 locaties en in het najaar op 7 locaties. En ook in een ziekenhuis en in wijken in Tilburg en 's-Hertogenbosch, zie de kaart. We gingen met mobiele teams naar dak- en thuislozen, arbeidsmigranten en de asielzoekerscentra. Voor de boosterprikken en de herhaalprik gingen we naar niet-mobiele thuiswonenden en de bewoners van zorginstellingen.

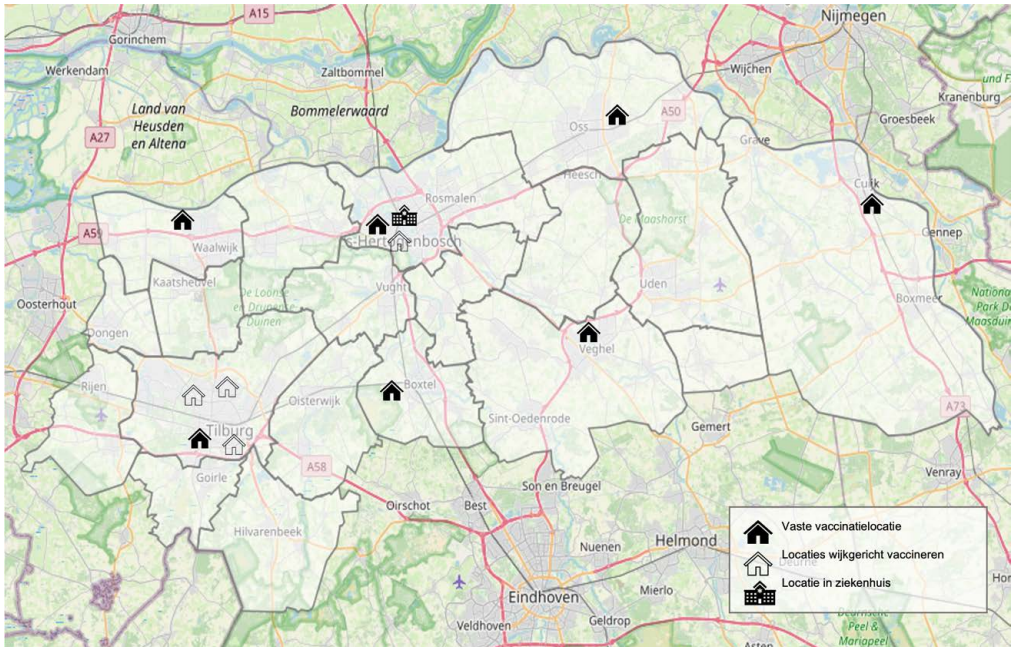

Testen

In de eerste maanden van 2022 deden we een recordaantal testen, op vier grote locaties: Cuijk, 's-Hertogenbosch, Uden en Tilburg. In de zomer sloten we de laatste drive-through locatie in Uden. We testen nu nog in Cuijk, 's-Hertogenbosch, Waalwijk en Tilburg.

In april daalde het aantal testen sterk. De doelgroep die zich kon laten testen op een GGD-locatie werden nu:

- zorgmedewerkers die werken met mensen met een kwetsbare gezondheid;
- inwoners van een verpleeghuis of een andere instelling met kwetsbare personen;
- mensen die thuis wonen en naar de dagbesteding gaan;
- mensen die geen zelftest kunnen doen, ook niet met hulp;
- mensen die een herstelbewijs nodig hebben.

Aantallen testen

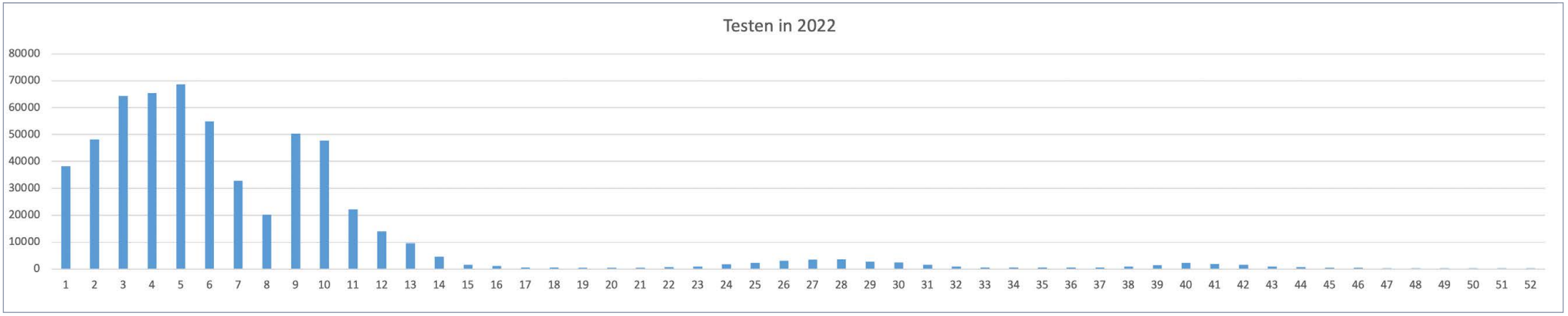

Bron- en contactonderzoek

Het bron- en contactonderzoek is essentieel voor de uitbraakbestrijding van corona. In de eerste helft van 2022 gebruikten we dit onderzoek voor surveillance en voor advies aan burgers. In september pasten we het aan: de besmette persoon informeerde voortaan zelf zijn contacten en de GGD overwoog daarna of hij bron- en contactonderzoek inzette en advies op maat gaf (kwetsbare personen of bijzondere clusters). Bij instellingen voor langdurige zorg bleef het onderzoek bestaan.

Prestaties

86,3 %	inwoners van 12 jaar en ouder met minstens één vaccinatie (Nederland: 80,4%)
831.450	vaccinaties, waarvan herhaalvaccinaties: 811.828
585.946	testen, waarvan positief: 340.105 (58,1%)
104.285	afgehandelde dossiers door GGD en landelijk
126.934	telefoongesprekken Klantcontactcentrum
17.327	telefoongesprekken corona-advies 2e lijn
1.684	telefoongesprekken, antwoorden op vragen van scholen
Verder: voorlichting en communicatie via website, social media, persberichten, wachtkamerschermen.	

Financiën

We besloten het Programma Corona in de begroting 2022 te verbijzonderen, om de baten en lasten financieel te kunnen scheiden van het Programma Publieke gezondheid. Het ministerie van VWS vergoedt de meerkosten van bijna € 58 miljoen in 2022. In de jaarrekening, paragraaf 5.2, staat een toelichting, in lijn met de verantwoordingsinstructies van VWS.

Miranda beschermt de publieke gezondheid

“We werkten ook in 2022 nauw samen met onze partners en GGD-collega’s om de meest kwetsbare inwoners te bereiken. We namen zoveel mogelijk de fysieke, sociale of functionele belemmeringen weg. Mijn collega’s met hun tomeloze inzet en flexibiliteit openden vele deuren. Bij de mensen thuis, in de wijk, de moskee, het buurthuis, de dak- en thuislozenopvang, de instelling, het AZC of in het ziekenhuis. Onze blauwe GGD-poloshirts, je zag ze overal. In 2022 maakten we het verschil. Dat maakte mij trots en blij.”

- Miranda Mosterd, projectcoördinator fijnmazig vaccineren

GGD Hart voor Brabant

2. De GGD als organisatie

Ook het ‘hoe’ is belangrijk

Werken aan gezondheid moet je ook goed organiseren. Het gaat dan in de eerste plaats om de mensen die het doen. Maar ook om hoe je alles vastlegt en verantwoordt, zodat gemeenten weten dat we hun geld goed besteden. Sturing, kwaliteit en veiligheid, dat komt allemaal voorbij in dit onderdeel van het jaarverslag.

Hart voor Brabant

2.1 Bestuur

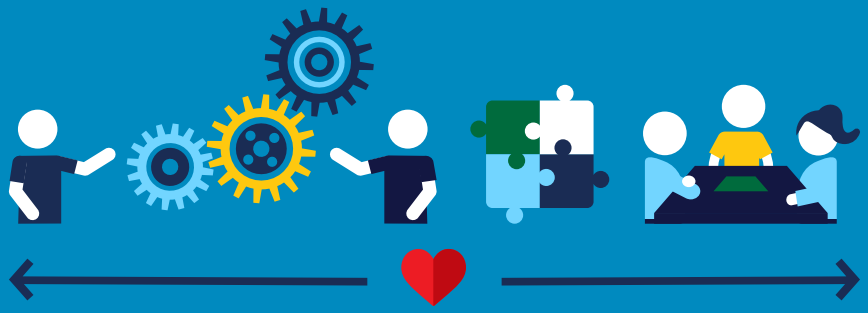

De GGD Hart voor Brabant is een gemeenschappelijke regeling van 19 gemeenten in Brabant-Noord en Midden-Brabant, met een algemeen bestuur, een dagelijks bestuur en een voorzitter. Het algemeen bestuur bestaat uit vertegenwoordigers uit de colleges van B&W, zie hoofdstuk 6 van de jaarrekening. Na de gemeenteraadsverkiezingen wees het (nieuwe) algemeen bestuur de leden van het dagelijks bestuur aan, met een spreiding over het werkgebied en over de gemeentegroottes.
We hechten waarde aan de betrokkenheid van de gemeenteraden. In 2022 legden we aan hen voor:

- de kadernota 2023 (met het verzoek om een zienswijze);
- de jaarstukken 2021 (ter informatie);
- de begroting 2023 (ook voor een zienswijze).

Verder betrokken we raadsleden bij het traject naar een nieuw basispakket en bij het nadenken over de toekomstvisie van de GGD. Gemeenteraden en raadscommissies konden de GGD uitnodigen, bijvoorbeeld voor een toelichting op ons werk. In 2022 gingen we langs in Maashorst en Tilburg.

Management

In een organisatieverordening draagt het dagelijks bestuur zijn bevoegdheden zoveel mogelijk op aan de directeur. Zij mandateert bevoegdheden daarna door aan medewerkers. Managers ondersteunen de teams bij het formuleren van hun doelen en bewaken de samenhang. Op de website staat een overzicht van de managers (en hun nevenfuncties)[7].
In 2022 pasten we het management aan: uit onderzoek bleek dat het werken in zelfstandige teams niet overal leidde tot het beste resultaat. Het managementteam (MT) stelde een nieuwe besturingsfilosofie vast waarin hij deze zelforganisatie losliet. Bijna alle teams kregen of krijgen weer een manager en we schrapten de laag van het regiomanagement.
Daarnaast verkenden we met de GGD West-Brabant de mogelijkheden van samenwerking bij de bedrijfsontwikkeling.

7 De verantwoording vanwege de *Wet normering topinkomens* staat in hoofdstuk 6 van de jaarrekening.

2.2 Belangrijke ontwikkelingen

De GGD als werkgever

Het MT sprak in het voorjaar met medewerkers over wat er nodig is voor meer impact op de publieke gezondheid. Daarna bracht hij wijzigingen aan in de organisatie. Aanleiding waren de voortgang van de beleidsvisie en het medewerkersonderzoek uit 2021. Dat onderzoek gaf aan dat medewerkers professionele autonomie belangrijk vinden, maar zich onvoldoende gezien en gewaardeerd voelden. Uit de bespreking van de beleidsvisie kwam naar voren dat we wat meer kunnen focussen. Er was ook meer aandacht voor waardering, ontwikkeling en eigenaarschap van de medewerkers.
Het MT pakte ook het onderhoud op van het functiehuis, met het actualiseren van het functieboek en een vergelijking van de arbeidsvoorwaarden van verpleegkundigen en artsen bij meerdere GGD'en.

	31-12-2021			31-12-2022		
	Normale bedrijfs-voering	Corona	Totaal	Normale bedrijfs-voering	Corona	Totaal
Aantal medewerkers in dienst	786	18	804	823	7	830
Aantal fte	598	16	614	630	6	636
Deeltijdwerkers	-	-	75%	-	-	82%
Aantal inhuurkrachten	89	1.538	1.627	115	475	590
Aantal fte inhuurkrachten	60	808	868	79	246	325
Stagiaires	-	-	32	-	-	32
Ziekteverzuim	-	-	6,2%	-	-	7,2%
Totaal aantal medewerkers	**875**	**1.556**	**2.431**	**938**	**482**	**1.420**
Totaal aantal fte	**659**	**824**	**1.482**	**709**	**252**	**960**

Toelichting: het aantal fte's fluctueert de laatste jaren nogal, onder andere door de wisselende inzet in extra projecten. Zo kregen we in 2022 de vraag om extra te investeren in de preventie op de effecten van corona en in het Nationaal Programma Onderwijs.

Ellen bevordert de bedrijfsvoering

"We voerden in 2022 een medewerkersonderzoek uit omdat we met elkaar het gesprek willen voeren over wat we belangrijk vinden in ons werk. De onderzoeken in de afgelopen jaren gaven al veel informatie en verbeterpunten. Daar zijn we mee aan de slag gegaan en we zien al positieve resultaten. Collega's gaan met elkaar in gesprek en bedenken wat ieder van ons kan doen om bij te dragen aan de volgende stap. Samen gaan we de goede kant op!"

- Ellen Meijs, HR-beleidsadviseur

GGD Hart voor Brabant

Huisvesting

Het GGD-bestuur stelde in 2017 een huisvestingsvisie vast, met als doel: goede huisvesting die bijdraagt aan betere diensten op meer plaatsen en aan het samenwerken in netwerken. En daarmee ook aan de beloften in onze beleidsvisie: klantgericht werken, vernieuwen en verbinden. Er zijn of komen vijf regionale vestigingen, die ook goedkoper zijn.
Het project liep volgens (bijgestelde) planning: de vestigingen in Den Bosch, Tilburg, Waalwijk en Oss zijn open, de vestiging in Uden volgt in april 2023.

Verslag Ondernemingsraad

De Ondernemingsraad (OR) hield in 2022 verkiezingen. De raad koos ervoor om niet 13 zetels in te vullen, maar verder te gaan met 9 leden. Dit geeft ruimte om medewerkers meer actief te betrekken bij onderwerpen, bijvoorbeeld via bijeenkomsten. De OR denkt hiermee meer efficiënt en toekomstbestendig te zijn.
In 2021 bereidden we een samenwerkingsconvenant voor tussen OR en het MT en die stelden we vast in 2022, waarmee er een mooie basis ligt voor de samenwerking.
Eén van de speerpunten van de OR in 2022 was het versterken van het contact met de achterban. Hieraan gaven we op verschillende manieren vorm, zoals met achterbanbijeenkomsten, nieuwsbrieven, het houden van polls en een nieuwe OR-huisstijl. Ook in 2023 blijft dit contact een belangrijk speerpunt.

De directie betrok de OR in 2022 bij veel onderwerpen, zoals:

- de besturingsfilosofie van de GGD;
- personeelsbeleid, zoals het medewerkersonderzoek, de RI&E en functiewaardering;
- het project *Iedere professional op zijn best*;
- huisvesting;
- het programma Corona;
- diverse ontwikkelingen bij de GGD en Hét Servicecentrum.

Daarnaast gaf de OR over diverse onderwerpen advies of verleende instemming.

Automatisering en informatisering

Tijdens de coronacrisis leerden we om op afstand samen te werken met klanten en collega's. Daarna konden we gelukkig weer fysiek afspreken. Medewerkers en teams maakten bewuste keuzes om thuis óf op locatie te werken. Onze vergaderruimtes hebben hiervoor hulpmiddelen zoals grote schermen. Twee derde van de teams kreeg een training in digitaal samenwerken, de rest volgt.
De bestrijding van het coronavirus vroeg om goede informatievoorziening. Intensieve regionale en landelijke samenwerking leverde mooie resultaten op in de vorm van dashboards en rapportages. Hier leerden we van en die lessen passen we toe in ons gewone werk.
Op verschillende terreinen werkten we samen. We brachten met andere GGD'en en ambulancediensten onze applicaties in beeld, om zo de basis te leggen voor doorontwikkeling en modernisering. Met andere GGD'en en GGD GHOR Nederland startten we een beweging rond thema's als datagedreven werken en pandemische paraatheid. Het motto: Verbinden en versterken.

Informatie- en archiefbeheer

We richtten ons informatiebeheer verder in, met als doel: informatie zo beheren dat ze duurzaam toegankelijk is, de bedrijfsvoering ondersteunt en we de risico's beheersen. Om de twee jaar is er een toets door de toezichthouder (stadsarchivaris Breda of Den Bosch).
De afgelopen drie jaar zetten we grote stappen. Na het laatste werk aan de papieren archieven gaan die naar de archiefinstellingen. Voor de digitale informatie startten we een programma voor het beheer, het bewustzijn bij de medewerkers en het kwaliteitsmanagement. Daardoor zijn de risico's zo klein mogelijk en kunnen we voldoen aan de wettelijke eisen.

Duurzaamheid

We stuurden op duurzaamheid, ook steeds meer bij aanbestedingen, en stelden extra eisen. We leasen alleen elektrische auto's en kozen voor duurzame elektriciteit. Er zijn energiezuinige koffieapparaten met duurzame koffie en thee en 60% van de producten in onze kantines is biologisch en duurzaam. Als dat kan, stellen we voorwaarden rondom social return, bijvoorbeeld bij de catering;

zo werkt in Tilburgse elke dag minstens één medewerker met een afstand tot de arbeidsmarkt.
Ook besloten we de Green Deal Duurzame Zorg te ondertekenen. We werken dus aan zorg met de laagst mogelijke effect op klimaat, milieu en leefomgeving. Met minimale uitstoot van broeikasgassen en impact op de leefomgeving en met spaarzaam en circulair gebruik van materialen.

Planning en control
We hielden voortdurend bij of onze activiteiten passen binnen de mogelijkheden. We maakten hiervoor een financiële planning en verantwoordden ons in de cyclus van beleidsvisie, kadernota, begroting, bestuursrapportage en jaarstukken. Zo zijn onze processen transparant, werkt de organisatie doelmatig, zijn de risico's inzichtelijk, aanvaardbaar en beheersbaar en is de managementinformatie tijdig, juist en volledig.
We verbeterden onze management- en stuurinformatie verder. Met een actueel begrotingsmodel en kwartaalgesprekken met een vast format om terug en vooruit te kijken, zodat het MT waar nodig kon bijsturen. In die gesprekken stond het MT ook stil bij de grootste risico's.

2.3 Kwaliteit

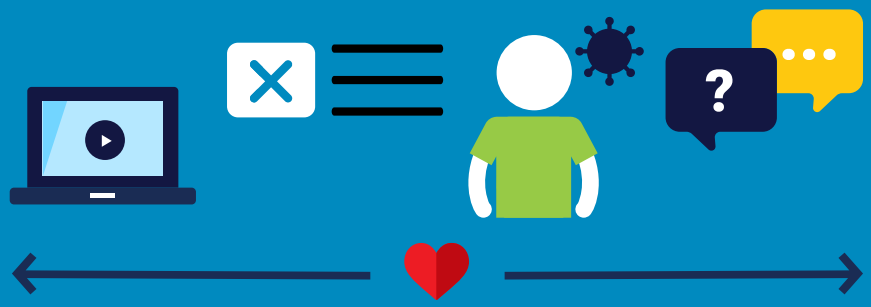

We hechten veel waarde aan de kwaliteit van onze diensten. Met de HKZ-certificering zorgden we voor een voortdurende verbetering. In 2022 was er een audit van de certificerende instelling, die leidde tot twee aandachtspunten die we oppakten. Elk kwartaal besprak het MT de voortgang. Verder kwam er een digitaal systeem voor verdere professionalisering.

Klanttevredenheid

Een belangrijke graadmeter was de beoordeling door onze klanten. We deden klantonderzoeken bij:

- JGZ-consulten: de tevredenheid was gelijk aan die in 2021: 84%. De tevredenheid over het nut van de afspraak daalde licht naar 72% (2021: 75,6%).
- Webinars en digitale cursussen over gezondheid en opvoeding: gemiddeld een 7,8.
- Klantcontactcentrum (KCC) gemiddeld cijfer voor bereikbaarheid, oplossing en vriendelijkheid: Frontoffice: 8,1, Jeugd 2e lijn: 9,01 en Corona KCC: 8,3. Ten opzichte van 2021 bleef het Frontoffice gelijk en stegen Jeugd 2e lijn en Corona KCC.

Klachten

Klanten kunnen eenvoudig een klacht bij ons indienen via telefoon of website en per post. In 2022 kregen we in totaal 254 klachten: 142 over corona en 112 over ons reguliere werk. De klachten voor het programma Corona gingen bijvoorbeeld over het niet terecht kunnen op een test- of vaccinatielocatie naar keuze, de registratie en de beschikbaarheid/bereikbaarheid van de locaties.
Het aantal klachten over het reguliere werk ligt iets onder het gemiddelde van de laatste vijf jaar (118). Vaak hadden de klachten ook een relatie met corona, zoals over het maken van een afspraak, het naleven van de coronamaatregelen en het (aangepaste) werk door corona.

Aantal klachten per gemeente

Gemeente	Regulier	Corona	Gemeente	Regulier	Corona
Bernheze	1	5	Loon op Zand	3	3
Boekel	0	1	Maashorst	4	5
Boxtel	1	3	Meierijstad	5	19
Dongen	2	1	Oisterwijk	3	5
Gilze en Rijen	1	1	Oss	5	12
Goirle	1	1	Sint-Michielsgestel	2	3
‘s-Hertogenbosch	24	11	Tilburg	28	28
Heusden	3	2	Vught	2	2
Hilvarenbeek	1	1	Waalwijk	4	4
Land van Cuijk	11	10	Overige	11	25

2.4 Informatieveiligheid

Afgelopen jaar besteedden we veel tijd aan het op orde krijgen van de basis, met onder andere workshops om meer bewustzijn te creëren en een 'volwassenheidsmeting'; daarmee werd duidelijk hoe de organisatie omgaat met privacy en gegevens. We volgden de aanbevelingen uit deze meting op, bijvoorbeeld door het opstellen van AVG-procedures. We registreerden 48 datalekken, waarvan we er 1 meldden aan de Autoriteit persoonsgegevens.

We startten een traject om te komen tot de norm NEN 7510, verplicht voor de zorg. Dit deden we samen met twee andere GGD'en: efficiënter en effectiever. Er kwam een nulmeting en we werken nu aan een overzicht van onder andere de proceseigenaren. Ook deden we een test om te zien hoe informatieveilig de medewerkers werken. De uitkomsten van die test leiden tot vervolgacties.

In de jaarstukken 2021 hebben wij gemeld dat er een claim is ingediend bij het Ministerie van VWS als gevolg van een datadiefstal in 2020 bij GGD'en/GGD GHOR Nederland. Gedupeerden kunnen onder voorwaarden een vergoeding ontvangen van het Rijk. De claim en de mogelijke schadevergoeding raakt de GGD Hart voor Brabant niet en heeft geen impact op het vermogen en resultaat van de GGD.

2.5 Beleidsindicatoren

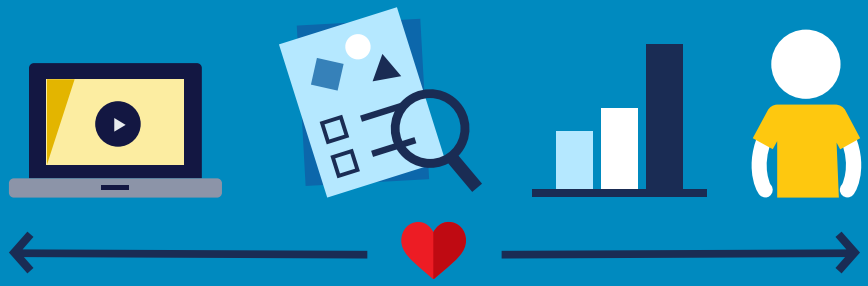

In deze tabel staan alle voor de GGD relevante beleidsindicatoren:

	Taakveld	Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2021
1	Bestuur en ondersteuning	Formatie	Fte per 1.000 inwoners*	0,88	1,08
2	Bestuur en ondersteuning	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	0,87	1,36
3	Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	12,18	11,30
4	Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	49,1%	57,4%
5	Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	10,6%	7,9%

* Het aantal inwoners 2022 baseerden wij op de voorlopige CBS-cijfers van oktober 2022.

1. Basis voor de formatie: de fte's in de begrotingen.
2. De bezetting in 2022 was lager dan in 2021 door minder corona-activiteiten.
3. De apparaatskosten stegen licht door een kleine stijging van overheadkosten.
4. De externe inhuur daalde door de lagere inzet in het programma Corona: eind 2022 in totaal 246 fte (eind 2021: 808 fte).
5. De overhead steeg met 2,7%-punt, vooral door de daling van de extra kosten voor het programma Corona (van € 91 miljoen in 2021 naar bijna € 58 miljoen in 2022).

3. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen laat zien hoe de GGD tegenvallers en tekorten kan opvangen, zonder dat het werk voor het programma Publieke gezondheid in gevaar komt. Het bestaat uit bestemmingsreserves en de algemene reserve. Bestemmingsreserves hebben een doel en vervallen als we dat bereiken; voor deze reserves maken we een bestedingsplan.

Hart voor Brabant

Reserves

De algemene reserve is er voor het opvangen van niet voorzienbare tegenvallers. Het algemeen bestuur stelde een norm vast voor de algemene reserve, op basis van de omzet van basispakket en plustaken: vanaf 2022 is de ondergrens € 1,5 miljoen en de bovengrens € 5,2 miljoen.
Na het vaststellen van het jaarverslag en de jaarrekening 2022 is de stand:

- algemene reserve: € 2,4 miljoen;
- bestemmingsreserves: € 4,9 miljoen.

De reserves zijn toereikend voor de dekking van de risico's en andere onverwachte ontwikkelingen.

Risico's

De risico's kwamen tot stand op basis van een bedrijfsbrede inventarisatie van gebeurtenissen of omstandigheden met mogelijk nadelige gevolgen. Per risico bepaalden we de kans van optreden en de impact, zodat we de risico's kunnen rangschikken van groot naar klein. Per risico definieerden we maatregelen en ieder kwartaal bespreekt het MT de belangrijkste risico's. Een herijking van de belangrijkste risico's vindt jaarlijks plaats.
In de begroting 2022 stonden deze tien risico's:

- *Informatiebeveiliging onvoldoende op orde*: deze risico's bleven gelijk en hadden geen gevolgen. Digitalisering en informatieveilig werken maken ons steeds afhankelijker van een goede IT-infrastructuur. We namen al veel maatregelen en werken aan een NEN-certificaat.
- *Niet invulbare vacatures op vitale functies*: het lukte niet altijd om vacatures op vitale functies tijdig in te vullen, wat leidde tot achterstanden.
- *Hoog ziekteverzuim*: dit leidde tot druk op (een deel van de) diensten. We zetten in op vitaliteit van medewerkers, schaalden niet kritieke processen af en stelden ambities bij.
- *Fluctuaties omzet plustaken*: het risico dat plustaken fluctueren. Het risico deed zich maar in beperkte mate voor.
- *Vraaguitval reizigersadvisering*: de vraag was nog steeds lager dan voor de coronacrisis, maar de reizigersmarkt trok flink aan. Dit risico was daarom kleiner dan in 2021.
- *Bezetting teams* (Infectieziektebestrijding, Infectiepreventie, Tuberculosebestrijding en Forensische geneeskunde): dit risico baseerden we in de begroting 2022 op de uitbraak van de coronacrisis. Het kabinet investeert de komende jaren in de infectieziektebestrijding met het programma Versterking infectieziektebestrijding en pandemische paraatheid GGD'en. Het risico nam daarmee af.
- *Indexering gemeentelijke bijdrage*: het risico dat de gemeenten zich niet kunnen vinden in de (afgesproken) indexering. Dit risico deed zich niet voor. Maar de zeer hoge inflatie op materiële kosten en op de nog lopende cao-onderhandelingen kunnen leiden tot een aanzienlijke hogere loonkosten waardoor de indexering tijdelijk niet dekkend is. Het (Tilburgse) systeem van indexeren leidt tot het gelijk opgaan met de werkelijke stijging van lonen en prijzen, met een vertraging. Die kunnen we onder normale omstandigheden opvangen in de exploitatie of via de algemene reserve. Maar de cao kan in 2023 leiden tot een financieel tekort waardoor de algemene reserve daalt tot onder de afgesproken bandbreedte. De risico steeg daarom naar zeer groot.
- *Vennootschapsbelasting*: voor de GGD geldt deze belasting niet zolang we kunnen aantonen dat er geen ondernemersactiviteiten zijn. Het risico bleef gelijk.
- *Leegstand verhuur*: minder huurders. Dit risico deed zich in 2022 niet voor.
- *Oninbaarheid debiteuren*: het betalen voor een reizigersadvies gebeurt direct. De andere risico's namen zeer licht af en voorziening dubieuze debiteuren daalde van € 24.000 naar € 7.000.

Naast de risico's in de begroting noteerden we in 2022 nog deze:

- *Onvoldoende binden van medewerkers*: het risico dat (te) veel medewerkers op cruciale functies vertrekken. We besteedden daarom aandacht aan leiderschap, opleiding, ontwikkeling, arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. Zie verder bij de kopjes *Management* en *Personeel*.
- *Voortbestaan van de GGD in huidige vorm*: corona leidde tot nieuwe inzichten voor de paraatheid bij crises (van infectieziekten). Het risico werd kleiner en we beperken het door beter samen te werken met GGD'en en andere instellingen.
- *Afbouwen van de coronaorganisatie*: we beperkten dit risico door contracten met een korte looptijd en door het goed vastleggen van keuzes.
  We maakten in 2022 afspraken met het ministerie van VWS om langer doorlopende verplichtingen ook uit de compensatieregeling vergoed te krijgen. Het risico was daardoor kleiner dan vorig jaar.

Dit alles komt terug in deze tabel, op volgorde van de grootste kans x impact:

	Risico	Kans	Impact	Maatregel-type	Waarde	Waarde restrisico	Ten opzichte van vorig jaar
1	Onvoldoende binden en boeien van medewerkers	Groot	Groot	Verminderen	PM	PM	Gelijk
2	Informatiebeveiliging onvoldoende op orde	Middelgroot	Zeer groot	Verminderen	PM	PM	Kleiner
3	Indexering gemeentelijke bijdrage	Zeer groot	Middelgroot	Accepteren	PM	PM	Groter
4	Voortbestaan van de GGD in huidige vorm	Middelgroot	Zeer groot	Verminderen	PM	0	Gelijk
5	Niet invulbare vacatures op vitale functies	Groot	Groot	Verminderen	PM	PM	Gelijk
6	Fluctuaties omzet plustaken	Middelgroot	Groot	Verminderen	1.038	1.038	Gelijk
7	Hoog ziekteverzuim	Groot	Middelgroot	Verminderen	878	439	Gelijk
8	Vraaguitval reizigersadvisering	Middelgroot	Middelgroot	Verminderen	1.000	0	Kleiner
9	Bezetting teams	Klein	Middelgroot	Verminderen	PM	PM	Kleiner
10	Afbouwen coronaorganisatie	Klein	Middelgroot	Verminderen	PM	PM	Kleiner
11	Vennootschapsbelasting	Klein	Middelgroot	Verminderen	PM	PM	Gelijk
12	Leegstand verhuur	Klein	Klein	Accepteren	0	0	Gelijk
13	Oninbaarheid debiteuren	Klein	Klein	Accepteren	7	0	Kleiner
					2.923	1.477	

bedragen x € 1.000

Financiële status en weerbaarheid

Kengetallen	Realisatie 2021	Begroting 2022	Realisatie 2022
Netto schuldquote	2,0%	8,2%	3,0%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	2,0%	8,2%	3,0%
Solvabiliteitsratio	24,5%	49,5%	26,9%
Structurele exploitatieruimte	0,2%	0,0%	0,1%

Toelichting:

- Netto schuldquote: de verhouding van de netto schulden tot de totale baten. Hoe hoger het percentage, hoe meer externe financiering; een laag percentage is gunstig. Onze positie is goed, de GGD heeft een lage schuld.
- Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen: de GGD verstrekte geen leningen, deze indicator is dus gelijk aan de netto schuldquote.
- Solvabiliteitsratio: geeft aan hoe we kunnen voldoen aan onze financiële verplichtingen: het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves en het resultaat uit de baten en lasten. De norm voor een gezonde ratio is 25%. In 2022 steeg de ratio van 24% naar 27% en voldeden we weer aan de norm. Wel was de solvabiliteit tijdelijk lager dan begroot door onze inzet in de coronacrisis.
- Structurele exploitatieruimte: een getal gelijk aan of groter dan 0 betekent dat de structurele baten groot genoeg zijn om de structurele lasten te dekken. In 2022 was dat zo.

4. Onderhoud kapitaalgoederen

We huren alle locaties waar de GGD zijn diensten aanbiedt en doen daarvoor het gebruikers- en/of eigenaars-onderhoud. We hebben een onderhoudsplan dat we jaarlijks actualiseren op basis van een conditiemeting. Hiervoor sluiten we onderhoudscontracten af.

De GGD is eigenaar van één gebouw, dat we verhuren aan de ambulancedienst. Verder heeft de GGD ICT-voorzieningen en medische instrumenten in eigendom.

5. Financiering

Met het eigen vermogen kunnen we alle activa financieren en daardoor betalen we geen rente.

Kasgeldlimiet

De toegestane kasgeldlimiet is 8,5% van de jaarbegroting 2022 (€ 65,7 miljoen), dus € 5.583.000.
De GGD bleef binnen deze limiet.

		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
1	Vlottende schuld	13.281	12.762	10.682	14.447
2	Vlottende middelen	16.679	12.438	7.501	9.333
3	Netto vlottende schuld (+) of netto vlottende middelen (-)	-3.398	324	3.181	5.114
4	Kasgeldlimiet	5.583	5.583	5.583	5.583
5a	Ruimte onder kasgeldlimiet (4-3)	8.981	5.259	2.402	469
5b	Overschrijding van de kasgeldlimiet (3-4)	0	0	0	0
6	Begrotingstotaal	65.679	-	-	-
7	Percentage regeling	8,5%	-	-	-
8	Kasgeldlimiet	5.583	-	-	-

bedragen x € 1.000

Renterisiconorm

We hebben geen leningen met een looptijd van meer dan een jaar, dus deze norm was niet van toepassing. Wel sloten we bij de BNG een kasgeldlening af in het vierde kwartaal van 2022, omdat de eigen liquide middelen tijdelijk niet toereikend waren voor de uitgaven voor onze taken in de beheersing en bestrijding van het coronavirus. Het was voorfinanciering: het ministerie compenseert deze kosten en we betaalden de lening in het eerste kwartaal van 2023 terug.

6. Verbonden partijen

De GGD heeft twee verbonden partijen:

- de Coöperatie Toegang Tilburg U.A., voor een integrale aanpak, die de inwoners ondersteunt bij een optimale zelfredzaamheid en participatie. Op 31 december 2021 was het eigen vermogen € 24.187 en het vreemd vermogen € 1.551.868. Het resultaat over 2021 was € 122.002 negatief. De GGD levert een van de vijf bestuursleden en de bijdrage in 2022 was € 0.
- de Coöperatie Koo U.A., voor een sterke ingang in de gemeente ‘s-Hertogenbosch bij de diensten rond de ondersteuning in het sociaal domein. Het eigen vermogen en vreemd vermogen per 31 december 2021 zijn € 0, net als het resultaat over 2021. De GGD levert een van de vier bestuursleden en de bijdrage in 2022 was € 0.

Er zijn geen grote risico’s bij de verbonden partijen.

Samenwerkingsverbanden

De GGD werkt lokaal, regionaal en landelijk veel samen, bijvoorbeeld in wijkteams, academische werkplaatsen en in de infectieziektebestrijding. Hieronder een toelichting op de drie samenwerkingen met de grootste financiële impact.

Hét Servicecentrum

Hét Servicecentrum (HSC) ondersteunt de GGD bij de financiële administratie, salarisadministratie, inkoop en ICT. HSC is een samenwerkingsverband tussen GGD’en en de ambulancedienst, waarbij 46,6% van de kosten voor de GGD Hart voor Brabant zijn. De GGD Hart voor Brabant verwerkt de exploitatie van HSC in zijn jaarrekening.

	Begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil 2022
Lasten	8.162	8.138	25
Aandeel deelnemers:			
GGD Hart voor Brabant	3.814	3.789	25
GGD West-Brabant	2.084	2.072	12
RAV Brabant Midden-West-Noord	1.575	1.572	3
GGD Noord- en Oost-Gelderland	690	705	-15

bedragen x € 1.000

GHOR Brabant-Noord
De GHOR Brabant-Noord is juridisch onderdeel van de GGD Hart voor Brabant en daarom van deze jaarrekening. De GGD en de Veiligheidsregio Brabant-Noord sloten een overeenkomst Kosten voor gemene rekening. Hierdoor is er geen btw-heffing. Van de totale kosten is 5,1% voor rekening van de GGD Hart voor Brabant.

	Begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil 2022
Lasten	2.306	1.785	-521
Aandeel 5,1% GGD Hart voor Brabant	118	91	-27
Aandeel 94,9% Veiligheidsregio Brabant-Noord	2.188	1.694	-494

bedragen x € 1.000

Team GMV (Gezondheid, milieu en veiligheid)
De GGD'en in Noord-Brabant bundelen in dit team de medische milieukunde. Ze verdelen de kosten op basis van het aantal inwoners. De GGD West-Brabant is penvoerder en verwerkt de exploitatie volledig in zijn jaarrekening.

Jaarrekening 2022

Hart voor Brabant

1. Waardering en resultaat

Grondslagen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat gebeuren op basis van historische kosten. Tenzij anders vermeld nemen we de activa en passiva op tegen nominale waarde.
De baten en lasten rekenen we toe aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Baten en winsten nemen we slechts op voor zover we ze realiseerden op de balansdatum. Verliezen en risico's met een oorsprong voor het einde van het begrotingsjaar nemen we mee als ze we ze kenden vóór het opmaken van de jaarrekening.
Personeelslasten rekenen we in principe toe aan het boekjaar waartoe ze behoren. Maar vanwege formele regels rekenen we sommige lasten toe aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt, bijvoorbeeld ziektekostenpremies voor gepensioneerden en overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken.
Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume treffen we geen voorziening en nemen we ook geen andere verplichting op. De periode is dezelfde als in de meerjarenraming: vier jaar.
Bij (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld door reorganisatie) nemen we wel een verplichting op. Het boekjaar is gelijk aan het kalenderjaar.

Ook 2022 stond in het teken van de beheersing en bestrijding van het coronavirus. Deze taken voerden we uit in opdracht van de minister van VWS. Het ministerie compenseerde de meerkosten, volgens de regeling die de GGD hierover trof in juli 2020. We bepaalden en documenteerden de meer- en minderkosten, uitgaande van onder andere de Verantwoordingsinstructie 2022 Meerkosten COVID-19 GGD van het ministerie van VWS van 11 november 2022 en de richtlijnen voor coronacompensatie. De minderkosten bepaalden we zo volledig mogelijk op basis van diepgaande analyse van de baten en lasten over 2019, de begroting 2022 en de gewijzigde begroting 2022 en brachten die volgens de richtlijn in mindering op de coronacompensatie. Er is geen controleprotocol, waardoor het risico bestaat dat het ministerie andere richtlijnen en/of interpretaties hanteert.

2. Balans

Vaste activa

Materiële vaste activa met economisch nut

Activa waarderen we tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De verkrijgingsprijs is de inkoopprijs + de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs is de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen + de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging zijn toe te rekenen. Investeringsbijdragen van derden schrijven we af op het saldo van de investering. Slijtende investeringen krijgen vanaf het in gebruik nemen een lineaire afschrijving in de verwachte gebruiksduur, waarbij we rekening houden met een eventuele restwaarde.

De *Financiële verordening GGD Hart voor Brabant 2022* bepaalt voor de afschrijvingstermijnen, in jaren:

- bedrijfsgebouwen 50
- verbouwingen en technische installaties (in) bedrijfsgebouwen 10
- verbouwingen en bedrijfsgebouwen 10
- technische installaties in bedrijfsgebouwen 10
- medische- en kantoorinventaris 10
- telefonie en communicatie en netwerkapparatuur 5
- bedrijfsauto's 5
- audiovisuele middelen 5
- applicatieprogrammatuur 4[8]
- (kantoor)automatiseringsapparatuur 3
- projectinvesteringen de duur van het project

Op grond en terreinen schijft de GGD niet af.

8 Voor deze categorie kan de directeur bij substantiële investeringen met een economische levensduur die afwijkt van 4 jaar besluiten om een aangepaste afschrijvingstermijn te hanteren.

Financiële vaste activa

Waardering van de onder financiële vaste activa opgenomen beleggingen vindt plaats tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Afwaardering vindt plaats ten laste van de resultatenrekening.

Vlottende activa

- *Voorraden: we* waarderen producten en goederen tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde als die lager is. Dat gebeurt vooral als voorraden incourant worden.
- *Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa: we* waarderen de vorderingen tegen de nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid brengen we een voorziening in mindering, die we bepalen op basis van de geschatte inningskansen.
- *Liquide middelen en overlopende activa: deze* activa nemen we op tegen de nominale waarde.

Vaste passiva

- *Reserves: deze* bestaan uit de algemene reserve en bestemmingsreserves. De regels daarvoor staan in de *Financiële verordening GGD Hart voor Brabant 2022* en de *Nota reserves en voorzieningen GGD Hart voor Brabant 2022*.
- *Voorzieningen: deze* waarderen we op het nominale bedrag van de verplichting of het voorzienbare verlies.
- *Vaste schulden: deze* waarderen we tegen nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. Deze schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva waarderen we tegen de nominale waarde.

Balans

Activa	31-12-2022		31-12-2021	
Vaste activa				
Materiële vaste activa		11.868		10.687
- Investeringen met een economisch nut	11.868		10.687	
Financiële vaste activa		0		0
- Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	0		0	
Totaal vaste activa		**11.868**		**10.687**
Vlottende activa				
Voorraden		82		76
- Gereed product en handelsgoederen	82		76	
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		13.736		18.840
- Vorderingen op openbare lichamen	10.374		1.806	
- Rekening-courant verhoudingen met niet financiële instellingen	16		198	
- Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	2.920		16.471	
- Overige vorderingen	426		365	
Liquide middelen		145		147
- Kassaldi	5		8	
- Banksaldi	140		139	
Overlopende activa		1.613		1.833
- Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	1.613		1.833	
Totaal vlottende activa		**15.576**		**20.896**
Totaal generaal		**27.444**		**31.583**

bedragen x € 1.000

Passiva	31-12-2022		31-12-2021	
Vaste passiva				
Eigen vermogen		7.376		7.749
- Algemene reserve	2.394		2.156	
- Bestemmingsreserves	4.933		5.355	
- Gerealiseerd resultaat	49		238	
Voorzieningen		727		326
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	450		326	
- Voorziening verlofsparen	277		0	
Totaal vaste passiva		**8.103**		**8.075**
Vlottende passiva				
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		14.530		18.953
- Banksaldi	0		0	
- Kasgeldlening	3.000		0	
- Rekening courant verhoudingen met niet financiële instellingen	540		488	
- Overige schulden	10.990		18.465	
Overlopende passiva		4.811		4.555
- Verplichtingen tijdens het begrotingsjaar die in een volgend jaar tot betaling komen, behalve jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	3.689		3.865	
- Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	660		426	
- Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	462		264	
Totaal vlottende passiva		**19.341**		**23.508**
Totaal generaal		**27.444**		**31.583**

bedragen x € 1.000

3. Toelichting op de balans

Activa

Vaste activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Investeringen met een economisch nut	11.868	10.687
Totaal	**11.868**	**10.687**

bedragen x € 1.000

In dit overzicht staat het verloop van de boekwaarde van de investeringen met een economisch nut:

	Boekwaarde 31-12-2021	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2022
Gronden en terreinen	669	0	0	0	669
Bedrijfsgebouwen	7.722	2.043	8	760	8.998
Overige materiële vaste activa:					
- Inventarissen	1.627	223	1	251	1.598
- Medische inventaris	201	102	0	83	220
- Automatiseringsapparatuur	468	117	0	202	383
Totaal	**10.687**	**2.485**	**9**	**1.295**	**11.868**

bedragen x € 1.000

De GGD kent alleen materiële vaste activa met economisch nut. Ze hebben een economisch nut als ze verhandelbaar zijn of als ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

De totale investeringen (€ 2,5 miljoen) waren vooral investeringen in de verhuizing van de nieuwe regionale vestigingen in Oss en Uden (€ 2.205.000). Daarnaast investeerden we in verbouwingen, meubilair en klimaatbeheersing voor de consultatiebureaus (€ 108.000). De investeringen voor automatiseringsapparatuur waren vooral voor de aanschaf van laptops, monitors en printers. De investeringen voor medische inventaris waren vooral voor gehoorscreening.

In 2022 gebruikten we de volgende investeringskredieten:

Investeringen	Beschikbare investeringskredieten t/m 2022	Investeringen 2022	Resterende investeringskredieten 1-1-2023
Gronden en terreinen	0	0	0
Bedrijfsgebouwen	3.337	2.040	1.297
Inventarissen	876	223	653
Medische inventaris	1.562	102	1.460
Automatiseringsapparatuur	1.194	115	1.080
Bedrijfsauto's	154	0	154
Overige materiële vaste activa	356	5	351
Totaal	**7.479**	**2.485**	**4.994**

bedragen x € 1.000

Financiële vaste activa

Er waren eind 2022 geen financiële vaste activa.

Vlottende activa

Voorraden

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Gereed product en handelsgoederen	82	76
Totaal	**82**	**76**

bedragen x € 1.000

De voorraden bestaan uit reizigersvaccins en reizigersproducten.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

	Boekwaarde 31-12-2022	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde 31-12-2022	Balanswaarde 31-12-2021
Vorderingen op openbare lichamen	10.374	0	10.374	1.806
Rekening courant verhoudingen met niet financiële instellingen	16	0	16	198
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met rentetypische looptijd < 1 jaar	2.920	0	2.920	16.471
Overige vorderingen	433	7	426	365
Totaal	**13.743**	**7**	**13.736**	**18.840**

bedragen x € 1.000

De GGD moet overtollige liquide middelen boven een drempelbedrag uitzetten bij het rijk. De overige vorderingen zijn debiteurenvorderingen op niet openbare lichamen (handelsdebiteuren).

	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Op dagbasis buiten 's Rijks schatkist gehouden middelen	257	160	229	147
Drempelbedrag	2.989	2.989	2.989	2.989
Ruimte onder drempelbedrag	2.732	2.829	2.760	2.842
Overschrijding van het drempelbedrag	0	0	0	0

bedragen x € 1.000

De GGD mag overtollige middelen buiten de schatkist aanhouden. In 2022 gold voor alle kwartalen een maximum van € 2.989.220 (2% van de begrote lasten). Er was geen overschrijding van dit bedrag.

Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Kassaldi	5	8
Banksaldi	140	139
Totaal	**145**	**147**

bedragen x € 1.000

Hier zitten geen deposito's bij en de liquide middelen zijn dus direct opneembaar.

Overlopende activa

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van de volgende begrotingsjaren komen	1.613	1.833
Totaal	**1.613**	**1.833**

bedragen x € 1.000

De specificatie van deze post:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Nog te ontvangen bedragen		
Vordering op RIVM betreffende corona	0	0
Nog te ontvangen opbrengsten	0	0
Overige nog te ontvangen bedragen	738	715
Vooruitbetaalde bedragen		
Softwarelicenties	804	241
Huisvestingskosten	40	169
Overige vooruitbetaalde kosten	31	708
Totaal	**1.613**	**1.833**

bedragen x € 1.000

Passiva

Vaste passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Algemene reserve	2.394	2.156
Bestemmingsreserves	4.933	5.355
Gerealiseerd resultaat	49	238
Totaal	**7.376**	**7.749**

bedragen x € 1.000

De GGD kent geen structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Het verloop in 2022:

	Boekwaarde 31-12-2021	Toevoeging	Onttrekking	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Vermindering ter dekking van afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2022
Algemene reserve	2.156	0	0	238	0	2.394
Reserve huisvestingsvisie	4.635	0	505	0	0	4.130
Reserve vernieuwing bedrijfsprocessen	185	0	30	0	0	155
Reserve innovatieve projecten	535	372	259	0	0	648
Totaal	**7.511**	**372**	**794**	**238**	**0**	**7.327**

bedragen x € 1.000

Overzicht reserves

Algemene reserve

Doel	De GGD moet een financiële buffer hebben voor het opvangen van niet voorzienbare financiële tegenvallers.
Looptijd	Onbepaalde tijd.
Bandbreedte	Een ondergrens van € 1,5 miljoen en een bovengrens van € 5,2 miljoen.
Criteria toevoegingen/ onttrekkingen	De GGD toetst gedurende een begrotingsjaar de indexering van de gemeentelijke bijdrage op basis van de actuele indexcijfers van de gemeente Tilburg. Bij verschillen leidt dit tot een storting of onttrekking. Andere stortingen/onttrekkingen op basis van besluiten van het algemeen bestuur.

Reserve huisvestingsvisie

Doel	Financiering van de kosten door de nieuwe GGD huisvestingsvisie.
Looptijd	Onbepaalde tijd.
Bandbreedte	n.v.t.
Criteria toevoegingen/ onttrekkingen	Eenmalige storting uit de opbrengst van € 3,4 miljoen van het vroegere GGD-gebouw aan de Sint Teunislaan in Den Bosch. Beleggingsresultaten uit het garantieproduct. Eenmalige storting van het resultaat 2018 € 357.000.

We betalen de incidentele kosten voor de vijf nieuwe regionale vestigingen helemaal uit deze reserve. Op basis van de huidige kennis, contracten en ramingen verwachten we € 1,3 miljoen aan eenmalige kosten.
De reserve blijft in stand totdat de vijf vestigingen helemaal klaar zijn. Op basis van huidige inzichten bedraagt het saldo eind 2023 ongeveer € 4,0 miljoen.

Reserve vernieuwing bedrijfsprocessen

Doel	Vernieuwing van de bedrijfsprocessen.
Looptijd	2016-2023
Bandbreedte	n.v.t.
Criteria toevoegingen/ onttrekkingen	Als de algemene reserve boven de ondergrensnorm zit. Voeding met eventuele incidentele positieve resultaten uit de jaarrekeningen 2016-2023, maximaal € 500.000 per jaar. Onttrekking in 2016-2023, op basis van een jaarlijks te updaten bestedingsplan.

Deze reserve gebruiken we om ons bedrijf te vernieuwen, aansluitend op de beloften in de beleidsvisie: de klant centraal, verbinden met het veld en vernieuwen. We willen onze diensten op maat ondersteunen, de kosten verlagen en de transparantie vergroten. Uit deze reserve financierden we vernieuwingen en (incidentele) kosten voor onderzoek, ontwikkeling en invoering van ICT-systemen. Op basis van een nieuwe planning van de uitvoering pasten we het bestedingsplan voor deze reserve aan. Hieronder de kosten die we in 2022 ten laste van de reserve brachten en het verwachte gebruik in 2023:

Strategisch programma	Gebruik in 2022	Verwacht in 2023
Multichannel klantbeleving	4	58
Datagedreven publieke gezondheid	0	96
Gezonde leefomgeving	26	0
Totaal	**30**	**155**

bedragen x € 1.000

Zie voor de resultaten van deze strategische programma's hoofdstuk 1 van het jaarverslag.

Reserve innovatieve projecten

Doel	Financieren van innovatieve projecten
Looptijd	Onbepaalde tijd
Bandbreedte	Maximaal € 436.000 (gelijk aan het budget van één begrotingsjaar)
Criteria toevoegingen/ onttrekkingen	Toevoeging van de in een begrotingsjaar resterende middelen voor innovatieve projecten. Onttrekking voor projecten die het algemeen bestuur aanwijst waarvan de kosten hoger zijn dan het jaarlijkse budget.

Bij het vaststellen van de begroting 2016 maakte het algemeen bestuur een budget vrij voor innovatieve projecten en stelde hiervoor deze reserve in. Gemeenten, partners en GGD kunnen voorstellen doen, het algemeen bestuur kiest dan de projecten. Het budget was in 2022 € 436.000. Is er in een jaar een overschot, dan kan het algemeen bestuur dit gebruiken voor (nieuwe) projecten in het volgende jaar.
Het bestuur voegde eerder € 252.000 aan niet toegekende middelen 2022 toe aan deze reserve. Voor projecten 2022 die we op de balansdatum nog afwikkelden, voegde het bestuur € 120.000 toe. Voor doorgeschoven projecten uit 2021 onttrok het bestuur € 259.000.
Eind 2022 was de hoogte van de reserve meer dan de bandbreedte. In 2023 doen we een voorstel over het inzetten van de niet bestemde middelen, zodat de reserve weer binnen de bandbreedte valt.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2022:

	Boekwaarde 31-12-2021	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Boekwaarde 31-12-2022
Mobiliteitsvoorziening personeel	326	344	41	179	450
Voorziening verlofsparen	0	277	0	0	277
Totaal	**326**	**621**	**41**	**179**	**727**

bedragen x € 1.000

De toevoegingen en vrijvallen lopen via de exploitatie.

Mobiliteitsvoorziening personeel

Eind 2021 was de omvang van de mobiliteitsvoorziening € 326.000 voor 8 medewerkers. In 2022 voegden we 6 nieuwe mobiliteitstrajecten toe maar sloten we ook 10 trajecten succesvol af. Aan het einde van het jaar was de hoogte van de voorziening € 450.000 voor 4 medewerkers.

Voorziening verlofsparen

In onze cao staat dat medewerkers vanaf 2022 bovenwettelijke vakantie-uren kunnen sparen. We troffen daarom in 2022 een voorziening voor verlofsparen die we jaarlijks zullen bijstellen.

Vlottende passiva

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	14.530	18.953
Overlopende passiva	4.811	4.555
Totaal	**19.341**	**23.508**

bedragen x € 1.000

Netto-vlottende schulden

De netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Banksaldi	0	0
Kasgeldlening	3.000	0
Rekening courant verhoudingen met niet financiële instellingen	540	488
Overige schulden	10.990	18.465
Totaal	**14.530**	**18.953**

bedragen x € 1.000

In het vierde kwartaal sloten we voor € 3 miljoen aan kortlopende kasgeldleningen af, omdat we niet genoeg liquide middelen hadden voor de uitgaven voor de bestrijding van corona. Het is voorfinanciering: het ministerie van VWS compenseert deze meerkosten.
De overige schulden bestaan vooral uit nog te ontvangen facturen (€ 5,3 miljoen), crediteuren (€ 1,7 miljoen) en af te dragen belastingen en sociale premies (€ 4,0 miljoen).

Overlopende passiva

De specificatie van deze post:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen behalve jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	3.689	3.865
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	-	-
- Vooruitontvangen bedragen van overige overheden	660	426
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	462	264
Totaal	**4.811**	**4.555**

bedragen x € 1.000

De specificatie van de verplichtingen die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen (behalve jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen):

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2021
Inschatting CAO effect en zorgbonus	17	2.140
Subsidie gemeente Tilburg	209	209
Inhuur voor corona-activiteiten	1.000	-
Overige corona gerelateerde kosten	138	-
Overige inhuur	395	-
Overige verplichtingen	1.930	1.516
Totaal	**3.689**	**3.865**

bedragen x € 1.000

Een specificatie van de vooruit ontvangen bedragen van overige overheden:

	Saldo 1-1-2022	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen of terugbetalingen	Saldo 31-12-2022
Ministerie van VWS, aanvullende Seksuele Gezondheid 2022	193	-	193	0
Ministerie van VWS, aanvullende Seksuele Gezondheid 2023	-	195	-	195
Gemeente 's Hertogenbosch, plusfinanciering	187	82	74	195
Gemeente Haaren, voorzorg 2021/2022	3	-	3	0
Gemeente Land van Cuijk, actieplan alcohol en drugspreventie	16	-	16	0
Gemeente Sint Anthonis, actieplan alcohol en drugspreventie	8	-	8	0
Gemeente Oss, lokaal preventieakkoord	18	-	18	0
Gemeente Land van Cuijk leefstijlmiddelen sportakkoord	-	129	-	129
ZON MW Kind naar gezond gewicht	-	32	-	32
Trainingscentrum 2022 restant budget doorschuiven	-	14	-	14
Gemeente Land van Cuijk opvoedondersteuning 01-07-2022 t/m 30-06-2023	-	44	-	44
Gemeente Land van Cuijk ziekteverzuim 01-07-2022 t/m 30-06-2023	-	44	-	44
GGD Haaglanden Hoe besmettelijk is mijn werk t/m 30-06-2023	-	7	-	7
Totaal	**425**	**547**	**312**	**660**

bedragen x € 1.000

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

De GGD heeft de volgende niet uit de balans blijkende financiële verplichtingen:

	verplichting ≤ 1 jaar	verplichting 1-5 jaar	verplichting ≥ 5 jaar	Totaal
Huurverplichtingen	2.809	7.436	8.291	18.536
Huisvesting; projectondersteuning en ontwerp	898	0	0	898
Microsoftlicenties	564	0	0	564
Overige softwarelicenties	249	158	0	407
Wagenpark (full operational lease)	88	107	0	195
Totaal	**4.608**	**7.701**	**8.291**	**20.600**

bedragen x € 1.000

4. Overzicht van baten en lasten

	Begroting voor wijziging			Begroting na 2de wijziging			Realisatie		
Omschrijving	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
Programma Publieke gezondheid - regulier	56.422	41.537	14.885	56.787	42.126	14.661	60.548	47.507	13.041
Programma Corona	0	0	0	82.943	82.943	0	57.935	57.935	0
Overhead	8.837	24.141	-15.305	8.837	24.141	-15.304	7.928	21.342	-13.414
Saldo van baten en lasten	**65.259**	**65.679**	**-420**	**148.567**	**149.210**	**-643**	**126.411**	**126.784**	**-373**
Toevoeging/onttrekking aan reserves: Programma Publieke gezondheid	420	0	420	895	252	643	794	372	422
Gerealiseerd resultaat	**65.679**	**65.679**	**0**	**149.462**	**149.462**	**0**	**127.205**	**127.156**	**49**

bedragen x € 1.000

5. Toelichting op het overzicht van baten en lasten

De jaarrekening sluit met een positief resultaat van € 48.999. Het beleid is: het resultaat toevoegen aan de algemene reserve als deze daardoor onder het afgesproken maximum blijft. De reserve bedraagt per 31 december 2022 € 2,4 miljoen, de ondergrens is € 1,5 miljoen. Het resultaat gaat daarom naar de algemene reserve.

Hieronder staat een uitsplitsing per rubriek van het hele programma Publieke gezondheid.
De toelichting voor de bedrijfsvoering en het tijdelijke programma Corona staat in paragraaf 5.1.

Staat van baten en lasten	Begroting voor wijziging	Begroting na 2de wijziging	Realisatie
Basispakket	40.401	41.189	41.462
Plustaken gemeenten	10.022	10.224	10.140
Plustaken en overige baten derden	14.836	97.154	74.768
Vrijval voorzieningen	0	0	41
Totaal baten	**65.259**	**148.567**	**126.411**
Personeelskosten	42.466	106.732	86.151
Overige personeelskosten	2.386	2.381	2.489
Kapitaalslasten	1.528	1.503	1.295
Huisvestingskosten	3.972	11.162	16.968
Overige bedrijfskosten	15.326	27.432	19.260
Dotatie voorzieningen	0	0	621
Totaal lasten	**65.679**	**149.210**	**126.784**
Saldo van baten en lasten	**-420**	**-643**	**-373**
Toevoeging reserves	0	252	372
Onttrekking aan reserves	420	895	794
Toevoeging/onttrekking aan reserves	420	643	422
Resultaat	**0**	**0**	**49**

bedragen x € 1.000

5.1 Programma Publieke gezondheid - reguliere bedrijfsvoering

De specificatie van de baten luidt als volgt:

Baten	Begroting voor wijziging	Begroting na 2de wijziging	Realisatie
Basispakket	40.401	41.189	41.462
Plustaken gemeenten	10.022	10.224	10.140
Plustaken en overige baten derden	14.836	14.211	16.833
Vrijval voorzieningen	0	0	41
Resultaat	**65.259**	**65.624**	**68.476**

bedragen x € 1.000

De totale baten zijn € 2,9 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaken zijn:

- een hogere omzet basispakket door extra inkomsten van het RIVM voor kinkhoestvaccinaties zwangeren (€ 300.000);
- een hogere omzet van plustaken en overige baten derden van € 2,6 miljoen, vooral door:
- een hogere omzet voor forensische diensten en arrestantenzorg (€ 600.000);
- meer plustaken en overige baten derden (€ 1,7 miljoen), naast hogere subsidies (zoals extra NPO-middelen), hogere opbrengsten asielzoekerszorg en wijk-GGD'er;
- opbrengsten landelijke chatdiensten voor GGD GHOR Nederland (€ 1,0 miljoen);
- lagere opbrengsten (€ 600.000), onder meer door capaciteitsproblemen bij het toezicht kinderopvang.

De specificatie van de lasten vanuit onze reguliere bedrijfsvoering:

Lasten	Begroting voor wijziging	Begroting na 2de wijziging	Realisatie
Personeelskosten	42.466	43.801	47.475
Overige personeelskosten	2.386	2.381	2.413
Kapitaalslasten	1.528	1.503	1.283
Huisvestingskosten	3.972	3.906	3.698
Overige bedrijfskosten	15.326	14.676	13.359
Dotatie voorzieningen	0	0	621
Resultaat	**65.678**	**66.267**	**68.849**

bedragen x € 1.000

De totale lasten zijn € 2,6 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaken zijn:

- € 3,7 miljoen hogere personeelskosten, vooral door:
- de CAO-verhoging, die hoger was dan de indexering in de begroting 2022 (€ 800.000, inclusief eenmalige uitkering in december 2022);
- een verschuiving van diensten voor derden en projectkosten (onderdeel van overige bedrijfskosten) naar personeelskosten (€ 1,6 miljoen);
- hogere personeelskosten door het aantrekken van de markt voor reizigerszorg, extra formatie door vooral extra plustaken voor gemeenten en verkoop van chatdiensten;
- incidenteel voordeel op kapitaallasten van € 200.000, vooral door het uitstellen van investeringen;
- € 200.000 lagere huisvestingskosten, vooral doordat we groot onderhoud van consultatiebureaus doorschoven naar 2023. Daar staat tegenover dat we door de inflatie de besparingen op huisvesting niet helemaal realiseerden.
- € 1,3 miljoen lagere overige bedrijfskosten, vooral vanwege een verschuiving tussen bedrijfskosten en personeelskosten: lagere kosten voor diensten derden (€ 1,0 miljoen) en lagere projectkosten (€ 600.000). Door het aantrekken van de markt maakten we € 300.000 hogere kosten voor vaccinatiestoffen.

Onderdeel van de lasten zijn de kosten die we maakten in opdracht van de minister van VWS voor de bestrijding van Mpox, vergoed door VWS. Conform de verantwoordingsinstructie nemen we daarvoor deze tabel op in de jaarrekening:

Kostensoort Mpox	Meerkosten 2022
Kosten voor BCO, monstername, vaccinatie	116
Laboratoriumkosten	-
Overhead	2
Totaal meerkosten 2022	118

bedragen x € 1.000

5.2 Programma Corona

Alle activiteiten voor de beheersing en bestrijding van het coronavirus brachten we onder in het programma Corona (zie paragraaf 1.8 van het jaarverslag).

De specificatie van de post baten:

Baten	Begroting voor wijziging	Begroting na 2de wijziging	Realisatie
Plustaken en overige baten derden	0	82.943	57.935
Resultaat	**0**	**82.943**	**57.935**

bedragen x € 1.000

De overige baten betreffen de declaratie bij het ministerie van VWS vanwege de compensatieregeling van € 57,8 miljoen en de declaratie bij het RIVM voor de kosten van de laboratoriumtesten, van € 147.000. De baten zijn lager dan begroot omdat de kosten ook lager waren. Het verloop van de pandemie was lastig te voorspellen, net als het landelijk beleid en daardoor de activiteiten van de GGD. Hierdoor wijken de kosten (€ 58 miljoen) erg af van de begroting 2022 (€ 83 miljoen).

De specificatie van de lasten:

Lasten	Begroting voor wijziging	Begroting na 2de wijziging	Realisatie
Personeelskosten	0	62.931	38.676
Overige personeelskosten	0	0	76
Kapitaalslasten	0	0	12
Huisvestingskosten	0	7.256	13.270
Overige bedrijfskosten	0	12.756	5.901
Resultaat	**0**	**82.943**	**57.935**

bedragen x € 1.000

De totale lasten waren € 25,0 miljoen lager dan begroot doordat onze inzet afnam vanaf het voorjaar:

- de personeelskosten waren € 24,3 miljoen lager door minder inzet van personeel dan begroot;
- lagere kosten voor onder andere de inzet voor testen (€ 20,7 miljoen);
- lagere kosten voor bron- en contactonderzoek (€ 2,7 miljoen);
- lagere kosten voor vaccineren (€ 1,7 miljoen) doordat we minder prikken zetten.
- daar tegenover staan iets hogere overige meerkosten (€ 0,7 miljoen), door een grotere inzet van het programmabureau en ondersteunende diensten;
- de huisvestingskosten waren € 6,0 miljoen hoger dan begroot, doordat we test- en vaccinatielocaties langer in stand hielden, voor het fijnmazig testen en vaccineren. Ook de stijging van de energiekosten droeg bij aan de hogere kosten;
- de overige bedrijfskosten waren € 6,9 miljoen lager dan begroot, vooral door minder diensten van derden en een lager verbruik van medische verbruiksartikelen.

Hierna staan de meerkosten die we over 2022 bij VWS declareerden. Conform de verantwoordingsinstructie nemen we daarvoor deze tabel op in de jaarrekening:

Blok 1 Totaal bron- en contactonderzoek (BCO)	**€ 5.829**
BCO regulier	€ 5.829
BCO grootschalig risicogericht testen	€ -
Blok 2 Totaal bemonstering	**€ 8.705**
Bemonstering regulier	€ 8.705
Bemonstering grootschalig risicogericht testen	€ -
Blok 3 Totaal Covid-19 vaccinatie	**€ 30.957**
Vaccinatie	€ 30.957
Blok 4 Totaal overige meerkosten:	**€ 12.297**
Infectieziektebestrijding (IZB)	€ -
Tuberculosebestrijding (TBC)	€ -
Medische Milieukunde (MMK)	€ -
Technische Hygiënezorg (THZ) / Toezicht	€ -
Seksuele gezondheid (inclusief SOA-poli)	€ -
Reizigerszorg	€ -
Gezondheidsbevordering (GB)	€ -
Algemene gezondheidszorg (AGZ)	€ -
Jeugdgezondheidszorg (JGZ), incl. Rijksvaccinatie	€ -
Openbare GGZ / Sociaalmedische advisering	€ -
Veilig Thuis	€ -
Forensische Zorg (For)	€ -
Regionale Ambulance Voorziening (RAV)	€ -
Overig	€ 6.363
Ondersteuning	€ 5.934
Totaal meerkosten 2022	**€ 57.788**
Ontvangen voorschot meerkosten 2022	**€ 56.130**
Nog te ontvangen meerkosten 2022	**€ 1.658**

bedragen x € 1.000

5.3 Reserves

In dit overzicht staat een specificatie van de toevoegingen en onttrekkingen van de bestemmingsreserves.

	Realisatie 2022		Raming begrotingsjaar na 2de wijziging	
	Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking
Algemene reserve	0	0	0	0
Reserve huisvestingsvisie	0	505	0	737
Reserve dekking kapitaallasten	0	0	0	0
Reserve vernieuwing bedrijfsprocessen	0	30	0	116
Reserve innovatieve projecten	372	259	252	42
Totaal	**372**	**794**	**252**	**895**

bedragen x € 1.000

In 2019 besloot het algemeen bestuur om het restant van de reserve huisvestingsvisie, na het opleveren van de laatste regionale vestiging, te doteren aan een nieuwe reserve dekking kapitaallasten. Omdat de laatste regionale vestiging pas klaar is in 2023 blijft de reserve huisvestingsvisie in stand tot 2023. Onder het kopje *Eigen vermogen* staat een toelichting op het doel van de bestemmingsreserves.

Alle baten en lasten zijn structureel, tenzij we aangeven dat ze incidenteel zijn. Structurele wijzigingen verwerkten we zoveel mogelijk in de begroting 2023.

5.4 Incidentele baten en lasten

	Baten	Lasten
Programma Corona	57.935	57.935
Mutaties in reserves	794	372
Incidentele lasten gedekt uit reserve huisvestingvisie	-	505
Incidentele baten en lasten gedekt uit reserve innovatieve projecten	372	259
Incidentele lasten gedekt uit reserve vernieuwing bedrijfsprocessen	-	30
Lagere kapitaallasten	-	220
Mobiliteitsvoorziening personeel	41	344
Desinvesteringen	-	9
Totaal	**59.142**	**59.674**

bedragen x € 1.000

5.5 Rechtmatigheid

De directie informeert het dagelijks bestuur bij kostenoverschrijdingen via de bestuursrapportage. Daarnaast informeren we het algemeen bestuur tussentijds bij significante afwijkingen. Alle kostenoverschrijdingen in 2022 passen binnen het beleid en zijn gedekt uit gerelateerde opbrengsten.
Hieronder een toelichting op de begrotingsrechtmatigheid van de lasten en de rechtmatigheid van inkopen.

Begrotingsrechtmatigheid

De accountant beoordeelde overschrijdingen in (de lasten kant van) de jaarrekening 2022 op rechtmatigheid. Van de overschrijding geven we aan hoe die past binnen de normen.

Nadeel	Toelichting	Oordeel begrotingsrechtmatigheid	
	(V = onrechtmatig maar telt niet mee voor het oordeel) (X = onrechtmatig en telt wel mee voor het oordeel)		
2.582	Hogere lasten vooral veroorzaakt door hogere personeelslasten door hogere omzet plustaken derden.	V	1. Kostenoverschrijding gecompenseerd door gerelateerde opbrengsten

Het overzicht van baten en lasten van het programma Publieke gezondheid laat een overschrijding zien ten opzichte van de begroting terwijl de post overhead een onderschrijding heeft. In de (gewijzigde) begroting begrootten we dit programma inclusief overhead. We volgen de eisen van het *Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten* en presenteren de kosten uit overhead apart. Maar in het kader van de begrotingsrechtmatigheid horen deze twee posten bij elkaar.

Rechtmatigheid van inkopen

Voor 2022 zijn er geen dossiers die ten onrechte niet Europees aanbesteed werden, zodat we over 2022 een goedkeurende verklaring over de rechtmatigheid krijgen. Voor een aantal uitgaven voor ons werk in de coronacrisis kunnen we aanspraak maken op een Europese richtsnoer ‘dwingende spoed’. Dan merkt de accountant deze uitgaven niet aan als onrechtmatig.
De GGD besteedde de grootste opdrachten rond het bestrijden van het coronavirus Europees aan, waardoor er vanaf 2022 rechtmatige contracten waren. Toch bleek eind 2021 de pandemie onvoorspelbaar: een (versnelde) boostercampagne en de onvoorziene opkomst van de Omikronvariant, met een explosieve toename van het aantal besmettingen. Dit maakte dat er, bijna twee jaar na het begin van de pandemie, toch weer sprake was dwingende spoed, al waren de bedragen veel lager dan in vorige jaren. We moesten contracten verlengen om in 2022 te kunnen blijven voldoen aan de opdracht van het ministerie. We kregen juridisch advies dat ons standpunt onderschreef.

6. Wet normering topinkomens

Deze wet geldt ook voor de GGD, het bezoldigingsmaximum voor de directeur bedraagt € 209.000. Zij overschrijdt dit maximum niet. Het bijbehorende maximum voor de voorzitter van het bestuur is € 31.350 (15%) en voor de andere leden van het bestuur € 20.900 (10%). Ook zij blijven onder deze maxima.

Gegevens 2021	T.H.I. Claassen
Functiegegevens	**Directeur**
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01-12-2020 t/m heden
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1.0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	130.247
Beloningen betaalbaar op termijn	22.213
Subtotaal	**152.460**
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	**216.000**
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2021	
Functiegegevens	**Directeur**
Aanvang en einde functievervulling in 2021	01-12-2020-heden
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1.0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	121.190
Beloningen betaalbaar op termijn	21.643
Subtotaal	142.833
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	**209.000**

Leidinggevende topfunctionarissen met totale bezoldiging van € 1.700 of minder		
Naam	**Functie**	
S. Baan	Directeur*/**	

Toezichthoudende topfunctionarissen met totale bezoldiging van € 1.700 of minder		
Naam	**Functie**	**Gemeente**
W. Hillenaar	Voorzitter dagelijks en algemeen bestuur**	Land van Cuijk
M. Hendrickx	Voorzitter resp. lid dagelijks en algemeen bestuur	Tilburg
H. Willems	Lid dagelijks en algemeen bestuur	Boekel
P. van Steen	Lid dagelijks en algemeen bestuur	Heusden
S. Mandemakers	Lid dagelijks en algemeen bestuur**/***	Loon op Zand
R. Compagne	Lid dagelijks en algemeen bestuur	Meierijstad
T. van Kessel	Lid dagelijks en algemeen bestuur***	Oss
U. Kâhya	Lid dagelijks en algemeen bestuur***	‘s-Hertogenbosch
M. van der Sloot	Lid dagelijks en algemeen bestuur**	‘s-Hertogenbosch
P. van Dieperbeek	Lid algemeen bestuur***	Bernheze
M. Everling	Lid algemeen bestuur**	Bernheze
R. van Meygaarden	Lid algemeen bestuur	Boxtel
P. Lepolder	Lid algemeen bestuur***	Dongen
D. Kunst	Lid algemeen bestuur**	Dongen
A. Zwarts	Lid algemeen bestuur***	Gilze en Rijen
M. Doremalen	Lid algemeen bestuur**	Gilze en Rijen
T. van de Wiel	Lid algemeen bestuur***	Goirle
C. van Neerven	Lid algemeen bestuur**	Goirle
G. Overmans	Lid algemeen bestuur	Hilvarenbeek
W. Hendriks-van Haren	Lid algemeen bestuur**	Land van Cuijk
J. Brekelmans	Lid algemeen bestuur***	Loon op Zand
C. Zijlmans	Lid algemeen bestuur**	Loon op Zand
R. Sour	Lid algemeen bestuur**	Maashorst
D. Dankers	Lid algemeen bestuur	Oisterwijk
J. Hooiveld	Lid algemeen bestuur**	Oss
P. Raaijmakers	Lid algemeen bestuur	Sint-Michielsgestel
R. Dols	Lid algemeen bestuur***	Tilburg
G. van Heeswijk	Lid algemeen bestuur***	Uden
T. van de Ven	Lid algemeen bestuur	Vught
D. Odabasi-Seker	Lid algemeen bestuur	Waalwijk

* verloning via de GGD West-Brabant

** begin 2022 nog geen bestuurslid

*** eind 2022 geen bestuurslid meer

Bijlagen

Hart voor Brabant

Bijlage 1:

Cijfers 2022 GGD Hart voor Brabant

Jeugdgezondheid

230.853
contactmomenten
met jeugdigen

31%
vervolgcontact

10%
doorverwezen

2%
thuisbezoek
door GGD

1.948
scholieren begeleid
(ziekteverzuim)

143
meldcode 1
huiselijk geweld en
kindermishandeling

Vaccinaties

554.185
mensen
gevaccineerd
tegen COVID-19

93,2%
kinderen
geboortejaar 2019
gevaccineerd

Monitoren, signaleren en advies

67
gemeente-,
wijk- en
schoolschetsen

167
onderzoeken/
rapporten
gezondheidsbeleid

Publieke gezondheid bij rampen en crises

32
meldingen
van incidenten

Openbare geestelijke gezondheidszorg

1.625
klanten van het
team OGGZ

Gezondheidsbevordering en leefstijl

36%
scholen met vignet of
aanpak Gezonde School
www.gezondeschool.nl

Toezicht houden

34
meldingen
calamiteiten
Wmo

1.891
inspecties
kinderopvang

Gezondheidsbescherming

505
meldingen infectie-
ziekte waarvan
32 tuberculose
(zonder COVID-19)

304
meldingen
Infectieziekte
door een instelling
(zonder COVID-19)

1.382
lijkschouwingen

323
vragen over milieu
en gezondheid
(vooral van inwoners)

692
consulten
Nu Niet Zwanger

Bijlage 2: Taakvelden

	Begroting 2022			Realisatie 2022		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0.1 Bestuur	0	94	-94	0	85	-85
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	114	62	52	118	64	53
0.4 Overhead	8.837	24.047	-15.211	7.928	21.342	-13.414
0.10 Mutaties reserves	420	0	0	0	0	0
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	49	-49
0 Bestuur en ondersteuning	9.371	24.203	-14.833	8.840	21.912	-13.072
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	2.365	2.250	114	1.694	1.530	164
1.2 Openbare orde en veiligheid	393	321	72	526	377	149
1 Veiligheid	2.758	2.571	186	2.220	1.907	313
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.055	2.055	0	1.795	1.680	115
6 Sociaal domein	2.055	2.055	0	1.795	1.680	115
7.1 Volksgezondheid	51.495	36.849	14.647	114.350	101.706	12.644
7 Volksgezondheid en milieu	51.495	36.849	14.647	114.350	101.706	12.644
Totaal	**65.679**	**65.679**	**0**	**127.205**	**127.205**	**0**

bedragen x € 1.000

Bijlage 3: Gemeentelijke bijdrage

	Gemeentelijke bijdrage	Plustaken	Totaal
Bernheze	1.113.804	150.470	1.264.274
Boekel	387.941	62.419	450.360
Boxtel	1.167.788	186.578	1.354.366
Dongen	933.551	87.792	1.021.343
Gilze en Rijen	946.648	102.932	1.049.580
Goirle	847.743	23.573	871.316
's-Hertogenbosch	5.504.452	1.676.863*	7.181.315
Heusden	1.593.252	291.221	1.884.473
Hilvarenbeek	555.698	1.014	556.712
Land van Cuijk	3.191.815	251.744	3.443.558
Loon op Zand	832.026	69.435	901.460
Maashorst	2.057.090	491.416	2.548.506
Meierijstad	2.890.283	589.512	3.479.795
Oisterwijk	1.145.982	134.052	1.280.034
Oss	3.275.038	307.769	3.582.807
Sint-Michielsgestel	1.044.705	122.422	1.167.126
Tilburg	7.856.170	5.279.049**	13.135.219
Vught	1.120.849	201.103	1.321.951
Waalwijk	1.727.522	106.142	1.833.664
Totaal	**38.192.357**	**10.135.505**	**48.327.861**

bedragen x € 1

* De opbrengst basisondersteuning Den Bosch 2022 hierin bedraagt € 1.390.062
** Waarvan € 1.112.160 plusomzet Coöperatie Toegang Tilburg U.A.

Bijlage 4: Single Information Single Audit

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 20-1-2023							
Verstrekker	**Uitkeringscode**	**Specifieke uitkering**	**Juridische grondslag**	**Ontvanger**	**Indicator**	**Indicator**	**Indicator**	**Indicator**	**Indicator**
VWS	H3	Seksualiteitscoördinatie- en hulpverlening + aanvullende curatieve SOA bestrijding Subsidieregeling publieke gezondheid Aard controle D1 Indicator: H3/01	Aantal consulten (jaar T) seksualiteitshulpverlening in het verzorgingsgebied. Aard controle D1 Indicator: H3/01	Aantal gevonden SOA's (jaar T) in het verzorgingsgebied Aard controle D1 Indicator: H3/02	Aantal SOA-onderzoeken (jaar T) in het verzorgingsgebied Aard controle D1 Indicator: H3/03	Besteding (jaar T) Aard controle R Aard controle R Indicator: H3/04	Stand Egalisatiereserve per 31 december (jaar T) Aard controle R Indicator: H3/05
			17.552	4.352	17.552	€ 4.340.007	€ 276.814
VWS	H5	Subsidieregeling PrEP	Aantal intakeconsulten Aard controle R Indicator: H5/01	Aantal vervolgconsulten Aard controle R Indicator: H5/02	Aantal geïnde eigen bijdragen van de gebruiker van € 7,50 per dertig pillen Aard controle R Indicator: H5/03		
			181	2.409	5.160		